

Essi Ojanen

Yhtiömuodon valinta maatalousyhtymän sukupolvenvaihdoksen suunnittelun yhteydessä

Toiminimen ja osakeyhtiön välinen vertailu

Opinnäytetyö

Syksy 2019

SeAMK Liiketalous ja kulttuuri

Liiketalouden tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Liiketalouden tutkinto-ohjelma

Tekijä: Essi Ojanen

Työn nimi: Yhtiömuodon valinta maatalousyhtymän sukupolvenvaihdoksen suunnittelun yhteydessä: Toiminimen ja osayhtiön välinen vertailu

Ohjaaja: Erkki Kytönen

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 68

Liitteiden lukumäärä: 1

Tämän opinnäytetyön aiheena on maatalon sukupolvenvaihdos ja sen yhteydessä suunniteltava maatalon yhtiöittäminen. Työssä vertaillaan erityisesti toiminimen ja osakeyhtiömuodon valintaperusteita yhtiömuodoksi. Maatalouden rakennemuutos on johtanut tilakokojen merkittävään nousuun. Menneiden aikojen pienet perheviljelmät ovat väistyneet isojen maatilayritysten tieltä, ja tästä syystä tilojen sukupolvenvaihdokset on saatava onnistumaan hyvin. Pahimmillaan pieleen mennyt sukupolvenvaihdos voi olla pitkäaikainen rasite. Tavoitteena oli selvittää, mikä yritysmuoto olisi sopiva maatalousyhtymä X:lle sukupolvenvaihdoksen jälkeen.

Työn teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään sukupolvenvaihdosta käsitteenä sekä käydään läpi tavoitteet, selvitetään tehtävät asiat ennen sukupolvenvaihdosta, kerrotaan yrityskauppojen ryhmittelystä, käsitellään toteutustapoja, sukupolvenvaihdoksen verotusta ja rahoitusta. Teoriaosuudessa keskitytään tarkasteltavina yritysmuotoina toiminimeen, osakeyhtiöön ja verotusyhtymään. Työssä kerrotaan myös maatalotalouden verotuksesta.

Opinnäytetyön empiirisessä osuudessa toteutettiin laadullinen tutkimus. Aluksi esiteltiin kohteena oleva maatila, jolle tutkimus toteutettiin. Tutkimus tehtiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna asiantuntijaa haastatellen. Haastattelu keskittyi toiminimen ja osakeyhtiön toimintaperiaatteisiin ja erityispiirteisiin. Haastattelusta kerättyä aineistoa analysoitiin työssä diskurssianalyttisin keinoin.

Tutkimustuloksissa saatiin selville maatalon yhtiöittämisen olevan paras ratkaisu, huomioiden maatalokohteen tilanteen ja tulevaisuuden suunnitelmat. Maatalotoiminnan harjoittaminen osakeyhtiömuotoisena olisi muun muassa verohyödyiltään kannattavampi vaihtoehto toimia. Negatiivisen nettovarallisuuden takia maataloa ei kannata vielä yhtiöittää. Tällä estetään ajautuminen konkurssiin yhtiöittämisen perustamisvaiheessa. Maatalon kannattaa jatkaa toimintaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana eli toiminimenä ja kasvattaa nettovarallisuus positiiviseksi sekä saada taloudellinen tilanne vakaaksi, minkä jälkeen tila voidaan yhtiöittää.

Avainsanat: maatalon sukupolvenvaihdos, toiminimi, osakeyhtiö, verotusyhtymä, maatalotalouden verotus, sukupolvenvaihdoksen verotus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Business Management

Author: Essi Ojanen

Title of thesis: Choice of company form when planning for the succession of an agricultural taxation unit: Comparison between business name and limited company

Supervisor: Erkki Kytönen

Year: 2019

Number of pages: 68

Number of appendices: 1

The thesis focuses on the succession of a farm and its corporatization, planned to be implemented in connection with it. In the thesis, the selection criteria for a business name and, especially, a limited company as the farm's company form are compared. The structural change in agriculture has led to a significant increase in farm sizes. The small family farms of the past have given way to big farm enterprises and, for this reason, farm successions must be carried out successfully. At its worst, failed succession can turn into a long-time burden. The objective was to find out what company form would be a suitable for Agricultural Taxation Unit X subsequent to its succession.

The theoretical part of this thesis deals with the theory on farms successions, focusing on the goals, things to be done before succession, ways of implementation, and the taxation and financing of succession. The theoretical part focuses business name, limited company and agricultural taxation unit as company forms. The taxation of agriculture is also a central matter.

The empirical part of this thesis consists of a qualitative study, carried out by a semi-structured interview with an expert. The interview concentrated on the operating principles and special characteristics of business name and limited company. The data collected in the interview was analyzed with a discourse analysis.

The results of the study showed that changing into a limited company would be the best option, taking the current situation and future of the farm into account. Operating as a limited company also would bring better tax advantages. The net property of the farm is negative and, for this reason, it is not yet worthwhile to change it into a limited company. Operating as a business name is worth continuing until the farm's net property is positive and its economic situation steady. When this has been achieved, the farm can be changed into a limited company.

Keywords: farm succession, business name, limited company, agricultural taxation unit, taxation of agriculture, taxation in farm succession

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo.....	6
Käytetyt termit ja lyhenteet.....	7
1 JOHDANTO.....	8
1.1 Opinnäytetyön tausta ja aihe.....	8
1.2 Aikaisempia tutkimuksia.....	9
1.3 Opinnäytetyön tavoitteet ja rakenne.....	11
2 MAATILAN SUKUPOLVENVAIHDOS.....	13
2.1 Sukupolvenvaihdoksen tavoitteet.....	13
2.2 Selvitettävät asiat ennen sukupolvenvaihdosta.....	14
2.3 Toimenpiteet ennen sukupolvenvaihdosta.....	15
2.4 Sukupolvenvaihdoksen yrityskauppojen ryhmittely.....	20
2.5 Sukupolvenvaihdoksen erilaiset toimintamallit.....	22
2.6 Sukupolvenvaihdoksen verotus.....	23
2.6.1 Lahjaverotus.....	24
2.6.2 Tuloverotus.....	25
2.6.3 Luovutusvoittoverotus.....	26
2.6.4 Varainsiirtoverotus.....	27
2.6.5 Arvonlisäverotus.....	27
2.7 Nuoren viljelijän aloitustuki ja luopumistuki.....	28
3 TOIMINIMI, OSAKEYHTIÖ JA VEROTUSYHTYMÄ	
YRITYSMUOTOINA MAATALOUDESSA.....	31
3.1 Toiminimi.....	31
3.1.1 Perustaminen.....	32
3.1.2 Verotus.....	32
3.1.3 Varojenjako.....	33
3.2 Osakeyhtiö.....	34
3.2.1 Perustaminen.....	34

3.2.2	Päätöksenteko ja vastuut	35
3.2.3	Verotus.....	36
3.2.4	Varojenjakko	38
3.2.5	Kirjanpito, tilinpäätös ja tilintarkastus	39
3.2.6	Yhtiön purkaminen	40
3.3	Verotusyhtymä	41
3.3.1	Perustaminen.....	42
3.3.2	Päätöksenteko, työnjako ja vastuut verotusyhtymässä	44
3.3.3	Verotusyhtymän muutokset ja purkautuminen	44
3.3.4	Verotus.....	45
3.3.5	Eriyiskysymykset yhtymän verotuksessa	47
3.3.6	Tuet.....	48
3.3.7	Eläke- ja sosiaaliturva	49
3.4	Maatilatalouden verotus	50
4	YHTIÖMUODON VERTAILUA TOIMINIMEN JA OSAKEYHTIÖN VÄLILLÄ.....	52
4.1	Maatilakohteen esittely.....	52
4.2	Tutkimusmenetelmä, aineiston hankinta sekä analysointi.....	53
4.3	Haastattelututkimusten tulokset	54
4.4	Johtopäätökset.....	59
5	YHTEENVETO.....	62
	LÄHTEET	64
	LIITTEET	68

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuva 1. Verotusyhtymän tulon käsittely ja jako osakkaalla verotettavaksi 47

Kuvio 1. Päätöksistä suunnittelun kautta sukupolvenvaihdokseen 15

Kuvio 3. Yritystulon verotus 33

Käytetyt termit ja lyhenteet

- Sukupolvenvaihdos** Sukupolvenvaihdoksen tarkoituksena on jatkaa yritystoiminnan harjoittamista siirtämällä yritys tavallisesti samalle perhepiiriin kuuluvalle henkilölle tai henkilöille. Voidaan tarkoittaa myös laajemmassa merkityksessä yrittäjän luopumista yritystoiminnan harjoittamisesta, jolloin yritys siirretään uudelle jatkajalle. (Juusela 2014, 13.)
- Verotusyhtymä** Yhteenliittymä, jonka muodostaa vähintään kaksi henkilöä. Verotusyhtymän tarkoituksena on kiinteistön käyttö, vuokraus tai viljely. Näitä kutsutaan riippuen toiminnan luonteesta joko kiinteistö-, metsä- tai maatalousyhtymiksi. (Verohallinto [10.9.2019].)

1 JOHDANTO

1.1 Opinnäytetyön tausta ja aihe

EU-jäsenyyden alkuvuosina maatalojen sukupolvenvaihdokset ovat vähentyneet huomattavasti. Keskeisenä kysymyksenä on, kun suuret ikäluokat tulevat eläkeikään, onko tuotannosta luopuville tiloille jatkajaa. (Pyykkönen 2001, 1.) Viime vuosina on keskusteltu paljon sukupolvenvaihdoksesta ja sen merkityksestä. Jotta yritystoiminta pysyisi jatkuvana, on yritysten valmistauduttava sukupolvenvaihdoksiin. (Ossa 2018, 13.) Sukupolvenvaihdoksessa siirrytään elämäntilanteesta toiseen ja maatilalliselle tulee jossakin vaiheessa vastaan tilanne, jossa valitaan, jatketaanko, myydäänkö vai lopetetaanko tilanpito. Maatilan siirto tähdätään seuraavalle sukupolvelle tai muulle jatkajalle hyvissä ajoin, sillä tilallisen kuoltua ongelmat kasaantuvat. Sukupolvenvaihdos voidaan tehdä tilallisen elinaikana kaupalla, lahjoituksella tai vaiheittaisella sukupolvenvaihdoksella. Vaihdoksesta vuokraustarkoituksessa on luovuttu lähes kokonaan eläkelainsäädännön vuoksi. (Kovalainen & Turpeinen 2000, 7.)

Sukupolvenvaihdos koskee monia tahoja, mutta lähtökohtana on sopimuksen tekeminen kahden osapuolen, luovuttajien ja luovutuksensaajien, välillä. Prosessiin liittyviä muita tahoja ovat muun muassa sisarukset, pankki, verottaja ja muut viranomaiset. (Kovalainen & Turpeinen 2000, 7.)

Sukupolvenvaihdosta pidetään positiivisena tapahtumana, sillä jatkuvuus tilanpidosta saadaan turvattua. Tilanteesta tekee ainutkertaiseksi se, että tehdään päätös luopumisesta ja jatkamisesta. (Kovalainen & Turpeinen 2000, 7.)

Liiketoiminnan harjoittamisen muotoon vaikuttaa usein yrityksen koko ja kehitysvaihe. Ukkola ja Vilppula (2004, 3) toteavat, että toiminnan edellytysten parantamiseksi ja verotuksellisista syistä johtuen yritysmuodon muuttaminen voi olla viisasta. Muutos tehdään lain ehtojen mukaisesti. Yrityksen muoto tai omistus voi muuttua toimintojen keskittämisen tai laajentumisen myötä. Muutostarpeet, niiden ratkaisut ja juridiset toteutustavat ovat useimmiten yksilöllisiä yrityksillä. (Ukkola & Vilppula, 3–4.)

Opinnäytetyön aiheena on maatalan sukupolvenvaihdos ja sen yhteydessä suunniteltava maatalan yhtiöittäminen. Työssä vertaillaan erityisesti toiminimen ja osakeyhtiömuodon valintaperusteita yhtiömuodoksi. Maatilat ovat kasvaneet merkittävästi maatalouden rakennemuutosten myötä eli isot maatilayritykset ovat tulleet pienten perheviljelmien tilalle. Sukupolvenvaihdoksen suunnittelu ja tekeminen vie paljon aikaa, mutta niihin on tärkeää paneutua kunnolla. Näin estetään mahdolliset virheet ja saadaan järkevä ja hyvä lopputulos sekä luopujan että jatkajan näkökulmasta. Aiheena on selvittää sukupolvenvaihdoksen tavoitteet sekä seikat, jotka tulee huomioida luopumisessa. Yksi tärkeimmistä aiheista, joka toistuu koko työn läpi, on verotus eri näkökulmista. Merkittävänä aiheena on sukupolvenvaihdoksen jälkeen mahdollinen yritysmuodon muutos. Työssä keskitytäänkin verotusyhtymään, toiminimeen ja osakeyhtiöön. Opinnäytetyössä selvitetäänkin, kumpi yritysmuodosta olisi paras vaihtoehto, toiminimi vai osakeyhtiö, sukupolvenvaihdoksen seurauksena maatilakohteelle.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen ja tärkeä, sillä suuret ikäluokat ovat siirtymässä eläkeikään ja on löydettävä jatkajia maataloista luopujille. Opinnäytetyön maatilakohteessa sukupolvenvaihdos on myös ajankohtainen. Tila siirtyy jatkajalle vaiheittaisena, josta ensimmäinen vaihe on jo tehty aiemmin, mutta nyt on toisen vaiheen aika. Jatkajalla on täten pohdittavana myös, mikä olisi hänen tilalle sopiva ja kannattava yritysmuoto.

1.2 Aikaisempia tutkimuksia

Sukupolvenvaihdoksiin liittyviä tutkimuksia, Pro graduja ja opinnäytetöitä on tehty monista eri näkökulmista, pääteemana on ollut kuitenkin eri yritysmuotojen vertailu keskenään ja mahdollisesti sitä kautta on tehty toimintamuodonmuutoksia. Töissä on myös pohdittu yritysmuotojen tärkeyttä Suomalaisilla maataloilla sekä otettu selvää omistajanvaihdosten laadusta. Tässä kappaleessa käydään läpi muutamia tärkeimpiä tutkimuksia, jotka ovat lähimpänä tämän työn aihetta.

Alanen (2016) tutkii opinnäytetyössään sopivan toimintamuodon löytämistä kohde- maatilalle. Toimintamuodoiksi valittiin verotusyhtymä ja osakeyhtiö sekä nykyinen

toimintamuoto, yksityinen maataloudenharjoittaja. Hän perehtyi toimintaperiaatteisiin, erityispiirteisiin, muutosprosessiin ja nuoren viljelijän tukeen sekä ehtoihin verotusyhtymän ja osakeyhtiön välillä. Pääteemana oli kuitenkin tutkia verotusta. Alanen selvitti nykyisen toimintamuodon verotettavan tulon ja laski tutkimuksen kahdelle eri vaihtoehdolle maksettavan veron määrän sekä teki laskelmia eri nettovallisuusasteille.

Fält (2009) tarkastelee myös opinnäytetyössään eri yritysmuotojen soveltuvuutta kohteena olevalle omalle maatalousyritykselle, joka on toiminut lähes kolmekymmentävuotta maatalousyhtymänä. Yritysmuotovaihtoehtoina oli yksityinen maataloudenharjoittaja, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö sekä osakeyhtiö verotusyhtymän lisäksi. Työssä käsitellään jokainen yritysmuoto erikseen, ensin perustamisesta yrityksen lopettamiseen ja sitten verotuksellisesti. Lopuksi on pohdittu yritysmuotojen vaikutusta tilan toimintaan ja tehty päätelmiä laskelmien pohjalta. Työssä on tutkittu eri yritysmuotoja kattavasti ja verotus on nostettu myös tässä tärkeäksi pääteemaksi.

Kivelän (2013) opinnäytetyössä on selvitetty yksityisestä maataloudenharjoittamisesta siirtymistä osakeyhtiöksi. Hän painottaa myös verotuksen tärkeyttä yritysmuodon muutoksessa. Kivelä huomioi työssään MYEL-vakuutuksen, sosiaaliturvan ja maatalouden tuen vaikutusta yhtiöittämisen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kivelä on toteuttanut työn kvalitatiivisena ja haastatellut yrittäjää monipuolisesti ratkaisten yhtiöittämisen olevan parempi vaihtoehto yksityiselle maataloudenharjoittamiselle.

Solala (2011) tutkii Pro gradussaan osakeyhtiön, yksityisen maataloudenharjoittajan ja verotusyhtymän ominaispiirteitä. Kahden ensimmäisen yritysmuodon välillä hän tarkastelee myös eroavaisuuksia tilinpäätöksen toteuttamisesta ja verotuksesta. Pro gradu on toteutettu laadullisena tutkimuksena, jossa haastateltiin kahdeksaa osakeyhtiöllistä maatilan yrittäjää. Haastattelussa haluttiin selvittää syitä yritysmuodon muutokselle, muutoksen vaikutuksia, yhteistyötä rahoittajan kanssa sekä vaihtoehtoisena yritysmuotona osakeyhtiötä. Solala selvitti osakeyhtiöittämisen hyötyjen olevan keskeisin syy yritysmuodon muutokselle.

Pellervon taloustutkimus (PTT) ja Helsingin yliopiston taloustieteen laitos (HY) kiinnittivät huomiota tutkimustiedon saatavuuteen ja tarpeeseen osakeyhtiömuotoisista maataloista sekä niiden toimenkuvista Suomen maataloudessa. Aihepiiristä oli aloitettu myös kolme opinnäytetyötä, joista yksi on edellä mainitsemalla Solalan tutkimus. Pellervon taloustutkimus ja Helsingin yliopiston taloustieteen laitos aloittivat yhdessä tutkimushankkeen, jonka toteuttivat Pyykkönen, Rinta-Kiikka ja Ylätaalo (2013). PTT:n ja HY:n tutkimuksen tavoitteena oli selvittää osakeyhtiömuotoisen maatalouden tärkeyttä Suomen maataloudessa verrattuna muihin yritysmuotoihin sekä osakeyhtiöiden kehitysnäkymät. Tavoitteena oli myös selvittää osakeyhtiömuodon sopivuutta eri tiloille. Tutkimuksessa käytettiin sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimuksen aineistona käytettiin osakeyhtiömuotoisten maatalojen tilinpäätös- ja tunnuslukutietoja, jotka saatiin Amadeus-tietokannasta. Tutkimuksessa saatiin selville osakeyhtiömuotoisen maatalouden yleistyneen kymmenen vuoden aikana. Syinä tähän on ollut esimerkiksi verotuksen edullisuus, politiikan pysyminen lähes samana ja kirjanpidon yksityiskohtaisuus.

Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarjassa Joensuu-Salo ja Sorama (2017) ottavat selvää Etelä-Pohjanmaan maatilayritysten omistajanvaihdoksista. He pyrkivät selvittämään menneiden ja tulevien vuosien maatalojen omistajanvaihdoksien laatua, prosessin toteuttamisen erityispiirteitä sekä valmistautumista ja haasteiden ja ongelmien arviointia tulossa olevaan omistajanvaihdokseen. Tutkimuksessa analysoidaan sekä vertaillaan pienten maatilayritysten omistajanvaihdoksia. Muutoksista ja murroksesta johtuen julkaisusarjassa pyritään saamaan uutta tietoa omistajanvaihdosten nykytilasta ja tulevaisuudesta sekä tilan jatkajien että luopujien kokemuksista ja näkemyksistä jo toteutuneista tai tulossa olevista omistajanvaihdoksista.

1.3 Opinnäytetyön tavoitteet ja rakenne

Opinnäytetyön päätavoitteena, jota pidetään myös tutkimusongelmana, on selvittää, mikä yritysmuoto olisi sopiva maatalousyhtymä X:n sukupolvenvaihdoksen seurauksena. Tämä on aikaa vievä prosessi, jota suunnitellaan vuosia. Tavoitteena on

selvittää, miksi ja milloin sukupolvenvaihdos tehdään, mitä suunnittelussa on huomioitava ja miten sukupolvenvaihdos toteutetaan. Maatilan jatkajan toivomuksien mukaan vertailen toiminimen ja osakeyhtiön välillä parasta yritysmuotoa, joka vastaa tilan vaatimuksia ja tavoitteita. Perehdyn myös nykyiseen yritysmuotoon, maatalousyhtymään.

Tavoitteena on, että maatilan jatkaja hyötyy tästä opinnäytetyöstä ja auttaa ratkaisemaan ongelman sopivan yritysmuodon valinnassa.

Tutkimuksen tavoite voidaan jakaa seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitkä ovat tilan jatkajan vaatimukset ja tavoitteet tulevaisuudelle?
2. Miksi, milloin ja miten sukupolvenvaihdos toteutetaan sekä mitä asioita tulee huomioida sitä tehdessä?
3. Miksi nykyisellä yritysmuodolla ei voi jatkaa tilanpitoa? Mikä on sopiva yritysmuoto tilan jatkamiselle ja miksi?

Opinnäytetyön rakenne etenee johdannosta teoreettiseen viitekehykseen. Luvussa yksi, joka on johdanto, käydään läpi tämän opinnäytetyön taustaa, esitellään työn aihe ja referoidaan aikaisempia tutkimuksia, joiden aihe käy lähellä myös tämän työn aihetta. Tämän jälkeen kerrotaan tavoitteista, tutkimusongelmasta sekä tutkimuskysymyksistä ja lopuksi kerrotaan työn kulusta.

Teoreettinen viitekehys muodostuu luvuista kaksi ja kolme. Luvussa kaksi otetaan selvää sukupolvenvaihdoksen tavoitteista, selvitettävistä asioista ja tehtävistä toimenpiteistä ennen sukupolvenvaihdosta, yrityskauppojen ryhmittelystä, toteutustavoista, verotuksesta sekä rahoituksesta. Luvussa kolme määritellään toiminimi, osakeyhtiö ja verotusyhtymä. Yritysmuotoja käsitellään muun muassa yleisesti, verotuksellisesti ja lakien pohjalta. Lopuksi perehdytään vielä maatilatalouden verotukseen.

Työn tutkimusosiossa eli empiriassa sovelletaan teoriaosuutta. Alussa esitellään toimeksiantajaorganisaatio ja seuraavana käytettävä tutkimusmenetelmä, aineisto ja analysointi. Sitten käydään läpi tutkimustulokset. Empirian lopussa esitellään johtopäätökset, jotka pyrkivät vastaamaan suoraan myös teoriaan. Viimeisessä luvussa viisi, yhteenveto, nivotaan koko opinnäytetyö yhteen.

2 MAATILAN SUKUPOLVENVAIHDOS

Kovalaisen ja Turpeisen mukaan (2000, 7) sukupolvenvaihdoksessa siirrytään elämäntilanteesta toiseen, joka tulee viljelijälle vastaan jossain vaiheessa elämää. Tässä elämäntilanteessa valitaan jatketaanko tilanpitoa, myydäänkö se ulkopuoliselle vai lopetetaanko toiminta kokonaan. Ossa (2018, 15) puolestaan kertoo sukupolvenvaihdoksen olevan monivaiheinen prosessi, jossa lopputuloksen saavuttamiseksi käytetään monia toteutustapoja. Hänen mukaan vaihtoehto ei ole aina verotuksellisesti edullisin, sillä valittuun malliin vaikuttaa pitkälti jatkajan rahoitusmahdollisuudet. Yrittäjien (2.10.2017) perusteella virallista määritelmää sukupolvenvaihdokselle ei ole, mutta karkeasti sillä tarkoitetaan tilannetta, jossa omistus vaihtuu perhepiirin tai lähisukulaisen välillä. Se on myös erikoistapaus omistajuuden vaihtumiselle. Erona ei-sukulaisen ja sukulaisen välillä kaupassa on verohuojennusten saavutettavuus tietyin ehdoin. Tavallisesti kauppahinta, lahjoitus tai näiden eri muunnelmat ovat pienempiä sukupolvenvaihdoksessa. Osuuspankki [14.4.2018] huomauttaa ostajan ja myyjän välisen kauppahinnan olevan kompromissi, sillä se ei aina ole markkinahinta. Tilan tuotannollinen arvo ja sekä jatkajien resurssit ovat perusteena kauppahinnalle.

Tässä luvussa selvitetään sukupolvenvaihdoksen tavoitteet sekä huomioitavat asiat ja toimenpiteet, jotka tulee mahdollisesti tehdä ennen sukupolvenvaihdosta. Luvussa kerrotaan sukupolvenvaihdoksen toteutuksesta muun muassa kauppana ja lahjana. Verotus nousee keskeisenä asiana esiin näiden eri toimintamallien pohjalta.

2.1 Sukupolvenvaihdoksen tavoitteet

Liiketoiminnan siirtäminen jatkajalle on sukupolvenvaihdoksessa keskeisin päätaivoite. Tavoitteena on myös työpaikkojen turvaaminen, joka mahdollistetaan sukupolvenvaihdoshuojennusten säätämällä. Tavoitetta on mahdollista tarkastella eri näkökulmista, sillä intressit ovat pitkälti yhteneväiset sukupolvenvaihdoksissa luopujalla, jatkajalla, kohdeyrityksellä sekä yhteiskunnalla. (Juusela 2014, 13.) Toisena

keskeisenä tavoitteena pidetään järjestelyssä käytettävien kustannusten minimoimista. Näitä kustannuksia ovat esimerkiksi suunnittelemisen ja toteuttamisen kustannukset sekä verokustannukset että rahoituskustannukset. Edellä mainittuja kustannuksia voi kertyä tilasta luopujalle sekä jatkajalle ja myös vaihdoksen kohteena olevalle yritykselle. Ammattimaisesta verosuunnittelusta aiheutuu kustannuksia, mutta vastaavasti kustannuksilta voidaan säästyä moninkertaisesti vero- ja rahoituskustannuksista saavutettavien etujen kautta. (Mts. 14.)

2.2 Selvitettävät asiat ennen sukupolvenvaihdosta

Ennen sukupolvenvaihdosta täytyy selvittää onko tilalla jatkajaa, ovatko he luottavaisia ja halukkaita ryhtyä jatkajiksi. Tärkeää on myös miettiä maatalan ja yleensäkin maatalouden tulevaisuutta. Seuraavana tulee pohtia miten sukupolvenvaihdos rahoitetaan ja kuka on sopiva rahoittaja. Sekä luopujan että jatkajan pitää kartoittaa heidän sosiaaliturva ja eläkeasiat. Yhtenä tärkeimmistä asioista tulee luopujan ja jatkajan selvittää sukupolvenvaihdokseen liittyvät verotusasiat. (Stenlund 2003, 91.)

Seuraavassa kuviossa (1) nähdään, miten tilan sukupolvenvaihdos prosessissa tai muissa kehittämisen tarpeissa edetään.

Kuvio 1. Päätöksistä suunnittelun kautta sukupolvenvaihdokseen (ProAgria [Viitattu 14.4.2018]).

2.3 Toimenpiteet ennen sukupolvenvaihdosta

Ennen omistajanvaihdoksia tehdään usein yritysjärjestelyjä, joita ovat liiketoimintasiirto, jakautuminen sekä yritysmuodon muutokset.

Liiketoimintasiirto. Se on yksi yrityskaupan esitoimi, jota käytetään, kun halutaan kaupan kohde yhtiöittää omaksi yhtiökseen ennen kauppaa (Ossa 2018, 23–24). Tätä pidetään yhtenä tapana koota liiketoiminnan rakenne uudelleen. Siirron avulla pystytään muodostamaan esimerkiksi konserni tai siirtämään liiketoiminta omaan

yhtiöön ennen yrityskaupan tekoa. Liiketoimintasiirrossa on mahdollista myös koota useammasta eri luovutettavasta liiketoiminnasta kaupan kohde. Kyseinen yritysjärjestely on vero-oikeudellinen, sillä yhtiö joka siirtää, luovuttaa liiketoimintakokonaisuuteensa kohdistuvat varat, varoihin kohdistuvat velat ja siirtyvään toimintaan kohdistuvat varaukset toimintaa jatkavalle yhtiölle. Tästä siirtävä yhtiö saa vastikkeeksi liikkeelle laskettuja uusia osakkeita tai omia osakkeita. Lähtökohtaisesti liiketoimintasiirrossa liiketoiminta luovutetaan vastiketta vastaan, joita on yhtiön osakkeet ja näiden osakkeiden merkintähinta suoritetaan apporttiomaisuudella. Liiketoimintasiirrossa sovelletaan osakeyhtiölain yleisiä periaatteita. (Ossa, 24–25.)

Liiketoimintasiirron voi tehdä kahdella eri tapaa, eli joko tätä varten perustetaan vastaanottava yhtiö, tai se on jo olemassa (Ossa 2018, 25). Yleensä perustettava uusi yhtiö on tytäryhtiö, joka sisällytetään konserniin tai sitten yhtiö perustetaan yhteistoimintaa varten, jota kutsutaan joint venture:ksi. Jotta joint venture voitaisiin muodostaa useista siirrettävistä yhtiöistä, tulee liiketoimintakokonaisuuden olla asianmukainen. Vaadittavaa liiketoimintakokonaisuutta ei synny, jos esimerkiksi joltain yhtiöltä saataisiin toimitilat, toiselta yhtiöltä koneet ja laitteet sekä kolmannelta varat toimintaan. (Ossa, 25–26.) Liiketoimintakokonaisuus tarkoittaa yhtiön kykyä toimia itsenäisenä eli omavaraisena yksikkönä (mts. 30). Liiketoimintasiirron yhteydessä perustettuun uuteen yhtiöön sovelletaan apporttiperustamismenettelyä. Menettelyssä yksilöidään muodostuva apportti perustamissopimukseen. Elinkeinoverolaki (L 24.6.1968/360) edellyttää menettelyssä varoihin liittyvien velkojen siirtämistä vastaanottavaan yhtiöön, jolloin tätä liiketoimintasiirtoa kutsutaan nettoapporttiperustamiseksi. Velkojen siirtäminen saattaa tehdä järjestelyistä monimutkaisen tai jopa estää sen, sillä apportin nettoarvosta voi tulla liian pieni suhteessa omaan pääomaan. Jo toimivaan yhtiöön sovelletaan suunnattua osakeantia eli suunnattua nettoapporttiantia ja osakepääoman korottamisen menettelyjä. (Mts 26.)

Jakautuminen. Se on Ossan (2018, 35) mukaan hyvä silloin, kun lapset jatkavat sukupolvenvaihdosta, sillä heille yrityksen ostaminen on realistisempaa yhtiön arvon kevennyttyä muun muassa kiinteistöillä ja sijoitusomaisuudella. Tällöin myös lahjoittaminen kelpuutetaan varojen siirtämiseksi. Jakautumisessa pilkotaan kohde-

yritys sopiviin osiin eli yritystä ei voida luovuttaa sellaisenaan ostajalle. Jakautuminen helpottaa olennaisesti luovuttamista ja yrityksen osa voidaan myydä niin, että kauppahinnan saa yhtiön omistaja yhtiön sijasta.

Jakautuminen voidaan toteuttaa joko kokonaisjakautumisena tai osittaisjakautumisena (Ossa 2018, 35). Kokonaisjakautuminen on silloin kyseessä, kun jakautuvan yhtiön kaikki varat ja velat siirretään vähintään kahdelle tai muutamalle vastaanottavalle yhtiölle, jonka jälkeen jakautuva yhtiö purkautuu. Osittaisjakautuminen on puolestaan silloin kyseessä, kun vain osa varoista ja veloista siirretään vähintään yhdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle. Jakautumista tehdessä vastaanottavat osapuolet voivat olla jakautumisen yhteydessä perustettuja uusia tai jo ennestään toimivia yrityksiä tai ne voivat olla molempia. Jakautumista tehdessä uuteen yhtiöön vastaa tilanne yhtiön perustamista eli oma pääoma maksetaan jakautumisen varoilla, kun taas jakautumista tehdessä toimivaan yhtiöön muistuttaa hankintaa eli varojen siirron maksuksi annetaan vastike jakautuvalle yhtiön omistajalle. (Ossa, 35–36.)

Osakeyhtiölaki (L 21.7.2006/624) mahdollistaa monipuolisemman vastikkeen mitä verolainsäädäntö. Osakeyhtiölaissa turvataan jakautuvan yhtiön omistajien taloudellinen omistuksen vastaava vastike sekä mahdollistetaan omistajana toimiminen vastaanottavassa yhtiössä. Jakautumisvastike voi olla osakeyhtiölain mukaan muitakin kuin osakkeita, esimerkiksi rahaa, sitoumuksia ja muuta omaisuutta. Sääntelyssä otetaan huomioon yhdenvertaisuus eli ilman yksimielistä päätöstä jollekin osakkeenomistajalle ei voi antaa vastikkeena esimerkiksi osakkeita ja toiselle rahaa. Verotuksen suhteen jakautumisvastike voi olla haastava asia, sillä verolainsäädäntö ei salli omistusmuutoksia jakautumisen yhteydessä tosin kuin osakeyhtiölaki. Mahdollisena poikkeuksena ovat erilajiset osakkeet eli annettavalla osakkeella tulee olla osakeoikeuksia vähintään sen verran, että se tuottaa oikeuksia yhtiön varojen jaossa. Rahavastike on enintään kymmenen prosenttia osakkeiden nimellisarvosta tai sen puuttuessa, osakkeiden merkintähinnasta. Tämä lasketaan vastikeosakkeiden yhteenlasketun vasta-arvon mukaan eikä rahavastiketta tarvitse jakaa osakeomistuksen suhteen eli suhteellisuusperiaatteen mukaan. (Ossa 2018, 37.)

Jakautumisessa oma pääoma rakennetaan jakautumissuunnitelmaan. Jakautumissuunnitelmassa tuodaan ilmi jakautuvan yhtiön varat ja velat sekä ehdotus edellä

mainittujen jakamisesta eri yhtiöiden välillä, oma pääoma arvostuksineen, vastaanottavan yhtiön taseen vaikutus jakautumisessa sekä kirjanpidolliset menetelmät. Uuden vastaanottavan yhtiön osakepääoma on vähimmäismäärä tai yhtiöjärjestyksessä määrätty määrä. Vastaanottava toimivan yhtiön osakepääomaa ei tarvitse korottaa, vaan lisäys voidaan kirjata osakepääoman sijasta muuhun omaan pääomaan. Osittaisjakautumista tehtäessä ei jakautuvan yhtiön osakepääomaa tarvitse muuttaa, vaan mahdollisesti sitä voidaan alentaa. Vastaanottavien yhtiöiden osakepääomat voivat olla erilaiset suuruudeltaan ja ne voidaan myös kirjata eri tavalla verrattaessa jakautuvaan yhtiöön. Oma pääoma tulee olla uudella yhtiöllä aina positiivinen, vaikka taloudellinen tilanne heikentyisi jakautumisprosessin aikana. Vastaanottavan uuden yhtiön osakepääomaa ei voida alentaa ennen rekisteröintiä, jos osakepääomaan ei saada riittävästi katetta varoista. Jakautumissuunnitelman muuttamisen seurauksena jakautuminen raukeaa eli jakautumissuunnitelma on tehtävä huolellisesti. (Ossa 2018, 39–42.)

Elinkeinoverolaissa (L 24.6.1968/360) ei ole vaatimusta miten varat ja velat tulisi jakaa kokonaisjakautumisessa uusien ja yhtiöiden välillä. Lähtökohtaisesti jakautuvalla yhtiöllä on mahdollisuus itse päättää tästä, kunhan uusiin yhtiöihin siirretään vähimmäismäärä osakepääomaa osakeyhtiölain mukaisesti. Osittaisessa jakautumisessa on sen sijaan erityisiä vaatimuksia. Elinkeinoverolaki määrää, että jakautuvasta yhtiöstä siirretään yksi tai useampi liiketoimintakokonaisuus siten, että vähintään yksi liiketoimintakokonaisuus jää kuitenkin jakautuvalle yhtiölle. (Ossa 2018, 42.)

Kun jakautumista tehdään, tulee huomioida, että omistussuhteet ovat samanlaiset sekä uusien yhtiöiden että jakautuvan yhtiön välillä. Elinkeinoverolain säännökset eivät tule voimaan, jos tästä poiketaan. (Ossa 2018, 44.)

Yhtiöstä, jolle on myönnetty perintö- ja lahjaverolain (L 12.7.1940/378) huojennus yritystoiminnan jatkamisen perusteella, muodostuu kaksi yritystoiminnan harjoittamisen yhtiötä, huojennuksen säilymiseen ei ole vaikutusta. Tilanne voi olla toinen, jos jakautumisen yhteydessä jatkettavasta yhtiöstä eriytetään merkittäviä varoja, joihin huojennus on tarkoitettu. (Ossa 2018, 48.)

Yritysmuodon muutos. Verokysymyksiä on paljon liittyen yritysmuodon muutoksiin. Näitä ovat muun muassa yrityksen tuloverotus yritysmuotoa muutettaessa sekä myyntitilanteessa osakkaan verotuksessa osuuksien omistusajan laskeminen. Useimmissa tapauksissa yritysmuotoa voidaan muuttaa niin, että ei synny välittömiä veroseuraamuksia. Veroseuraamussäännökset yritysmuodonmuutoksista ovat tuloverolaissa (L 30.12.1992/1535) 4 luvun 24§:ssä. Elinkeinoverolaki 51 c§ määrää noudatettavan säädöksiä, mitkä koskevat toimintamuodon muutoksia tuloverolaissa. (Ossa 2018, 49.) Välittömien veroseuraamuksien ja varausten purkamisen välttämiseksi, tulee kirjanpidon olla jatkuvuusperiaatteen mukaista sekä identtisyys tulee säilyä yritysmuodon muutoksesta huolimatta. Jatkuvuusperiaatteella tarkoitetaan varojen ja velkojen siirtämistä kirjanpitoarvoja muuttumatta aikaisemmin harjoitetusta toiminnasta yritysmuodon muutokseen.

Yritystä muutettaessa osakeyhtiöksi katkeaa aina verovuosi. Verovuosi päättyy kun osakeyhtiö merkitään kaupparekisteriin, jos elinkeinotoiminta luonnollisella henkilöllä, kuolinpesällä tai yhtymällä tai maa- tai metsätaloudella siirretään perustettavalle osakeyhtiölle tai henkilöyhtiöstä tulee osakeyhtiö. Verovuoden tuloa verotetaan tässä kohtaa kaupparekisterin merkitsemistä edeltävältä ajalta osakkaiden tulona ja merkitsemisen jälkeen osakeyhtiötulona. (Ossa 2018, 49.)

Yrityksen katsotaan säilyvän identtisenä, jos yritys pysyy pääasiallisesti samana mitä ennen yritysmuodon muutosta. Tämä edellyttää, että omistussuhteet eivät muutu olennaisesti muutoksen yhteydessä ja että varallisuus siirretään olennaisilta osin jatkavaan yritykseen. Identtisuuden säilymiseen sovelletaan oikeuskäytännöstä syntyneitä periaatteita. Jos taseesta ja yrityksen liiketoiminnasta poistetaan omaisuus muutoksen yhteydessä, identtisuuden säilyminen on vaarassa. Yrityksen identtisuuden säilymättömyyden seurauksena yritys purkautuu verotuksessa sekä ammatin, liikkeen, metsä- ja maataloudenharjoittajan toiminta loppuu. Tässä kohtaa yritykset ovat keskenään eri verovelvollisia, niin purkautunut tai lopettanut yritys kuin perustettu uusi yritys. (Ossa 2018, 50.)

Tuloverolaissa säädetään poistoista, kun toimintamuoto muutetaan osakeyhtiöksi. Säännöksessä estetään poistojen tekeminen kahteen kertaan samana verovuotena. Toimintamuodon muutoksen vuotena osakeyhtiö saa vähentää käyttöomaisuuden hankintamenoista sekä pitkävaikutteisista menoista poistot, jotka rakentuvat

erotuksena osakeyhtiön enimmäispoistoista ja aikaisemman yrityksen hyväksytyistä poistoista. Osakeyhtiö voi tehdä omana verovuotena hankituista käyttöomaisuuksista poistot. Irtaimen käyttöomaisuuden luovutuksessa voivat poistot ylittää enimmäispoistojen määrän, mutta tätä liikapoistoa ei voida lisätä osakeyhtiön verotettavaan tuloon, koska osakeyhtiön tulosta ei ole rasiitettu. (Ossa 2018, 51.)

Tappioita voidaan vähentää kahdesta eri yritysmuodosta, jos kyseisiä yritysmuotoja verotetaan samalta vuodelta kahtena yritysmuotona. Ensin tappiota vähennetään edeltävältä yritykseltä ja sitten uudesta yritysmuodon tuloksesta. (Ossa 2018, 51.)

Yksityisliikettä muutettaessa osakeyhtiöksi voittovarot pyritään nostamaan ennen muutosta. Nostamattomat voittovarot on verotettu jo aiemmin henkilökohtaisessa verotuksessa. Monissa tilanteissa yhtiöllä ei ole tarpeeksi likvidejä rahavaroja voittovarojen siirtämiseen, jolloin yksityisotto muodostetaan usein velaksi. (Ossa 2018, 52.)

Hankala tilanne syntyy, jos muodonmuutoshetkellä liikkeessä, ammatissa taikka henkilöyhtiössä on negatiivista pääomaa. Tämä ei ole kuitenkaan este muutoksessa osakeyhtiöksi, jos yrityksen varat kattavat osakepääoman ja velat. Negatiivinen pääoma aiheuttaa myös tulkintaa, milloin yksityisottoja voi ottaa ja milloin. (Ossa 2018, 53.)

2.4 Sukupolvenvaihdoksen yrityskauppojen ryhmittely

Sukupolvenvaihdoksessa luopujayrittäjällä on kyseessä monen vuosikymmenen jatkunut elämäntyö, joka luovutetaan vastiketta vastaan tai vastikkeetta (Juusela 2014, 13). Luopujalle ei tule rahallista pääomaa eikä veroseuraamuksia vastikkeetomassa luopumisessa, kun taas vastikkeellinen luopuminen saattaa aiheuttaa luovutusvoittoveroa (Ukkola & Vilppula 2004, 217). Yleensä jatkaja sitoutuu yritystoiminnan harjoittamiseen vähimmäisajaksi, joka on ennalta määrätty. Sukupolvenvaihdoksessa siirrettävän yrityksen toimintaan voi tulla huomattavia muutoksia uuden yrittäjän näkemysten sekä tavoitteiden tuloksena. (Juusela, 13–14.)

Sukupolvenvaihdoksen yrityskaupat voidaan jakaa kahteen pääjoukkoon eli liiketoiminta kauppoihin eli substanssikauppoihin ja yhtiöosuuskauppoihin (Ossa 2018,

21). Edellä mainitulla ryhmäjaolla on suuri merkitys niin myyjän kuin ostajan omistajanvaihdoksen veroseuraamuksissa. Yhtiömuotoinen yritys voi valita kaupan muodon, kun taas liikkeen- tai ammatinharjoittajalla on aina kyseessä substanssikauppa. Yhtiömuotoinen joko myy substanssiaan tai vastaavasti omistaja myy yhtiönsä osakkeita tai osuuksia. Yrityskaupassa tulee huomioida kolmen tason veroseuraamukset, joita ovat myyjän-, kaupan kohteen- ja ostajan verotus. Myyjän ja ostajan tavoitteet ovat usein erilaiset yrityskaupan verosuunnittelussa. (Ossa, 21.)

Myyjän roolissa keskeisenä asiana on kauppahinnan verokohtelu. Ratkaisevinta on kaupan kohteen määrittely sekä luovutuksen muoto. Toisena keskeisenä asiana pidetään kauppahinnan verotuksen määräytymistä joko elinkeinoverolain (L 24.6.1968/360) tai tuloverolain (L 30.12.1992/1535) mukaan. Sukupolvenvaihdoksen luovutuksessa on merkitystä luovuttajalla, onko se luonnollinen henkilö vai yhteisö. Jotta sukupolvenvaihdosluovutus olisi verovapaata, luovuttajan tulee olla luonnollinen henkilö tai kuolinpesä. (Ossa 2018, 22.)

Ostajan roolissa puolestaan keskeisenä tavoitteena on saada kauppahinta kokonaan tai osaksi verotuksellisesti vähennyskelpoiseksi sekä varmistaa kauppahinnan rahoituskulujen vähennyskelpoisuus. Tavoitteena on kauppahinnan ja rahoituskulujen vähentäminen kaupan kohteen tuottamista tuloista. Substanssikaupassa ostajan tavoitteet toteutuvat helpommin, sillä taseeseen siirtyvät kauppahintaa vastaavat hankintamenot. Osakkeet ja muut yhtiöosuudet eivät oikeuta vähennyksiin ostajan verotuksessa, sillä ne ovat kulumatonta käyttöomaisuutta. Jälkihoitotoimenpiteet kaupanteossa ovat tärkeitä verotuksen ja liiketoiminnan tavoitteiden täyttymiseksi. Toimenpiteitä voi syntyä esimerkiksi, jos kaupan kohde puretaan. (Ossa 2018, 22.)

Substanssikauppaa tehdessä hankintameno syntyy sen mukaan, miten kauppahinta jakautuu suhteessa kohteen varallisuuteen. Omaisuuserät tulisi yksilöidä kauppakirjaan, sillä eri omaisuuserille on oma elinkeinoverolain (L 24.6.1968/360) poistojärjestelmä. Velkoja siirrettäessä liiketoimintakaupassa tulee myös kauppahinta kohdistaa velkaeriin. Ellei ostaja tai myyjä ole jakanut kauppahintaa kaupan kohteena oleville hyödykkeille, kauppahinta jaetaan toimitettaessa verotusta. Jaossa käytetään lähtökohtaisesti käyviä arvoja, mutta selvityksien puuttuttaessa viime

kädessä kauppahinta jaetaan hyödykkeiden verotusarvojen mukaisesti suhteessa kauppahintaan. (Ossa 2018, 23.)

2.5 Sukupolvenvaihdoksen erilaiset toimintamallit

Tilan luovutus voidaan tehdä kauppana, lahjana tai vuokrasopimuksella, siirto on mahdollista tehdä myös niiden yhdistelmällä. Edullisimpana tapana perhepiirissä pidetään jatkajan kannalta lahjoitusta. Kauppahinta tulee kuitenkin yleensä maksaa, että maatalaan kohdistuvat velat voidaan siirtää ja luovuttajan asuminen ja toimeentulot saadaan järjestettyä. Harvinaista Suomessa on tehdä sukupolvenvaihdos vuokraamalla. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 5.) Sukupolvenvaihdos on mahdollista tehdä vaiheittain eli jatkajalle luovutetaan ensin esimerkiksi puolet maatilasta sekä sen irtaimistosta. Yhteisomistuksen aikana osakkaina ovat luopuja ja jatkaja, jolloin syntyy verotusyhtymä. Tämä taas purkautuu, kun maatilasta luovutetaan loppuosa jatkajalle. (Maatilan sukupolvenvaihdos verotuksessa 2018.)

Maatilan luovutus kauppana tarkoittaa kauppahinnan eli vastikkeen suorittamista luovuttajalle (Maatilan sukupolvenvaihdos verotuksessa 2018). Vastikkeeksi luetaan muun muassa raha, myyjän velat, edut kuten syytinki, omaisuus (käypä arvo) ja ostajan antama oikeus myyjälle ostajan omaisuuteen kuten asumisoikeus (mp). Perintö- ja lahjaverolain (L 12.7.1940/378) mukaan kauppa on lahjaluontoinen, jos vastikkeiden yhteismäärä on luovutettavan omaisuuden käyvästä arvosta korkeintaan $\frac{3}{4}$. Kyseessä on puhdas lahja, kun maatala lahjoitetaan toiminnan jatkajalle ilman mitään vastiketta (Maatilan sukupolvenvaihdos verotuksessa 2018).

Tavallisesti sukupolvenvaihdoskauppoja tehdessä tarkastellaan erilaisia arvoja eikä kauppoja tehdä pelkästään markkinahinnan perusteella. Tilan jatkajan tulee saada maksettua muun muassa tilan kauppahinta, tuotannosta syntyvät kustannukset ja hänen on näiden lisäksi myös saatava korvaus sijoittamalleen pääomalle ja tekemälle työlle. Tilan kauppahintaan vaikuttaa myös alentunut maatalouden kannattavuus. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 5.) Tilan kauppahintaa suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota muun muassa mikä on myyjien rahoii-

tustarve, mitä velkoja tilalla on, mikä on tilan käypä arvo ja arvo, jolla vältetään lahjaveron sekä tulevien investointien jälkeen tilan maksuvalmius. Useimmiten lahjaveron ei voida välttää kokonaan verottajan korottamien käypien arvojen vuoksi. Kauppahintaa ei suositella korotettavaksi, vaikka lahjaverohelpotukset olisivat huomattavat. (Osuuspankki [28.10.2019], 3.)

Maatilan käypä arvo määritellään Verohallinnon ohjeen mukaan siten, että eri varalajien arvot määritellään erikseen arvonmääritysmenetelmällä ja tämän jälkeen arvot lasketaan yhteen. Tavallisesti maatilakokonaisuuden käypä hinta on alhaisempi, mitä yksittäiset osat, tehdään tilakokonaisuusalennus summa-arvomenetelmän avulla. (Ossa 2018, 67.) Pellon hinnoittelun lähtökohtana käytetään vertailukelpoisia luovutuksia tai kauppahintatietoja tai muussa tapauksessa varovaista käypää arvoa, joka perustuu yleiseen hintatasoon. Käypä arvo maatalousrakennuksissa ja maatalouskoneissa on menojäännös korjattuna kolmen viimeisen vuoden aikana hankintamenon kattamiseen käytetyillä tasausvarusten määrällä ja kohtuullisen oman työn arvolla. (Ossa, 68–69.)

Nykyään jatkajan sisaruksille ei makseta ennakkoperintöä. Sisarukset kannatta kuitenkin huomioida sukupolvenvaihdosta tehdessä, sillä sisarusten asemaan perillisinä vaikuttavat tehdyt toimenpiteet. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 5.) Sisarukset voivat hakea lakiosaoikeutta vanhempien perintöön, joka on kuitenkin harvinaista (Osuuspankki [28.10.2019], 3).

2.6 Sukupolvenvaihdoksen verotus

Maatilan talouden suunnittelun yksi tärkeimmistä asioista on verosuunnittelu ja omistuksen vaihtuessa sen tärkeys korostuu. Veroseuraamuksia syntyy aina, kun omaisuutta siirretään jatkajalle ja siksi ne onkin tärkeä selvittää, ennen kuin laaditaan lopullinen luovutuskirja. Verotukseen vaikuttaa luopumistapa ja veroseuraamukset vaikuttavat tilasta luopujaan ja tilan jatkajaan. Tarkasteltavat veroasiat ovat lahjaverotus, tuloverotus, luovutusvoittoverotus, varainsiirtoverotus ja arvonlisäverotus. (Osuuspankki [28.10.2019], 14.)

2.6.1 Lahjaverotus

Lahjaveroa maksetaan tilan lahjoituksesta tai lahjaluonteisesta kaupasta. Kauppa on lahjaluonteinen, jos sovittu maksettava vastike kauppakirjassa on enintään 75 % omaisuuden käyvästä arvosta. Vastikkeen ollessa alle 75 %, mutta yli 50 % käyvästä arvosta, voidaan hakea lahjaveron huojennusta ja välttyä lahjaverolta. Lahjaveroa peritään huojennettuna kauppahinnan ollessa enintään 50 % tilan käyvästä arvosta. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 16.) Perintö- ja lahjaverolaissa (L 12.7.1940/378) säädetään maatalojen lahjaveron huojennuksista. Vastike sisältää rahasuorituksen, siirtyvät ja poismaksettavat velat sekä mahdollisen syytingin, josta kerrotaan seuraavassa kappaleessa (Osuuspankki [28.10.2019], 15).

Hallinnan pidätykseen liittyen myyjille jäävien esimerkiksi maa-alueiden ja tonttien pidätysarvo vähennetään luovutettavan omaisuuden arvosta. Lahjaveron pienentämiseksi ei kannata tehdä hallintaoikeuden elinikäistä pidätystä metsäalaa, koska lahjaveron huojennukset ovat suuret. Lahjaveron huojennus ei koske asuinrakennuksen hallinnan pidätystä, mutta omaisuuden käypää arvoa laskee asumisoikeus. (Osuuspankki [28.10.2019], 15.)

Kun suunnitellaan tilan kauppahintaa, selvitetään perintö- ja lahjaverotuksessa tilan käypä arvo. Verohallinnolla on ohjeet varojen käypien arvojen laskemiseksi, mutta verovelvollisella on myös oikeus kertoa ajatuksensa omaisuuden arvosta. (Osuuspankki [28.10.2019], 15.) Verottajalta kannattaa hakea veron määrästä ennakkotieto, mikäli kauppahinta jää alhaiseksi ja jouduttaisiin maksamaan mahdollisesti lahjaveroa (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 16). Käyvän arvon lisäksi lahjaveron määrittämisessä käytetään arvoa, joka on annettu laissa varojen arvostamisesta verotuksessa (L 22.12.2005/1142). Käypään arvoon verrattessa, tämä arvo on huomattavasti alempi arvo (Osuuspankki, 16). Lahjaveron määrä lasketaan arvosta, joka on edellä mainitusta lain arvosta 40 %. Tätä arvoa käytetään suhteellisena osuutena kauppahinnan ja käyvän arvon laskemisessa, kun lasketaan lahjan määrää vastikkeellisessa luovutuksessa. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018, 16.) Perintö- ja lahjaverolain (L 12.7.1940/378) mukaan lahjaveron maksuaika on enintään kymmenen vuotta ja veron määrä vuosittain vähintään 850 euroa.

Lahjaveron huojennuksen saaminen edellyttää muun muassa yritystoiminnan jatkuvuutta vähintään viiden vuoden ajan, viljelyä omissa nimissä sekä myyntitulon saamista ja huojennuksen hakemista kirjallisesti. Mikäli jatkajalle siirretään useammalla luovutuksella varallisuutta esimerkiksi lahjana, lahjaluontoisena kauppana tai täysihintaisena kauppana, yhdistetään erillisistä luovutuksista lahjaverolaskelmat samaan kokonaisuuteen. Tällöin lahjaveron välttämiseksi arvioidaan tarkkaan vastikkeen ja varallisuuden suhde. Edullisin sukupolvenvaihdostapa verotuksellisesti on puhdas lahjoitus, jolloin vähintään viisi vuotta jatketaan yritystoimintaa. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 17.)

2.6.2 Tuloverotus

Veropiikkien välttämiseksi ja kokonaisedullisuus huomioiden tulee tilakauppaa valmistella useamman vuoden ajan (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 18). Yleisesti ottaen, kun myyjille tuloutetaan jotain, on se jatkajien verotuksessa vähennyskelpoista (Osuuspankki [28.10.2019], 21).

Lähtökohtana tuloverotuksessa on omaisuusosien käyvät arvot. Lahjaverotuksessa jokaiselle omaisuusosalle määritellään käypä arvo, jota käytetään tuloverotuksen pohjana. Tilan kappahinta käypien arvojen mukaan jaetaan eri omaisuusosille, joita ovat tukioikeudet, salaojat, tuotantorakennukset, metsä, karja, koneet ja kalusto, varastojen arvo, poistot ja varaukset sekä lainakorot. (Osuuspankki [28.10.2019], 21.)

Jatkajalle siirretään pellon mukana perustukioikeudet, josta tulee mainita kauppakirjassa. Myyjille ei tuloudu tukioikeuksien kauppahinta, mikäli edellytykset luovutusvoittoverovapaudesta toteutuu. Maatalouden tulona verotetaan ylimenevä osuus tukioikeuksista, jos niitä siirtyy enemmän kuin peltoa. Jatkajalla on puolestaan oikeus vähentää tukioikeuksien käyvästä arvosta kauppahintaosuus ja lahjan osuus lahjanluontoisessa kaupassa. Käypä arvo salaojissa on 10 %, mutta vähintään 500 euroa ja kauppahinta määräytyy muiden omaisuusosien kanssa samalla tavalla. Käypä arvo tuotantorakennuksissa on poistamaton menojäännös. Verottaja voi lisätä investoituihin rakennuksiin puretut tasausvaraukset, vakuutuskorvaukset sekä

avustukset, joista on vähennetty vuosipoistot. Metsävähennys koskee metsän ostajaa. Vähennys on metsään kohdistetusta kauppahinnasta kuluineen 60 %. (Osuuspankki [28.10.2019], 22–23.) Verohallituksen arvostamisohjeessa määrätään karjan käypä arvo. Myyjän verotuksessa karjan osuus tuloutuu tilan kauppahinnasta ja hän saa jaksottaa vastikkeellisen kappahintaosuuden. Ostaja saa puolestaan vähentää verotuksessaan samansuuruisen osan ja sen voi jaksottaa kolmelle vuodelle. Koneiden ja kaluston arvostus koostuu menojäännöksestä. Menojäännökseen lisätään saadut avustukset sekä tasausvarausten purku, joista on vähennetty kolmen vuoden poistot. Myyjille syntyy tuloa, jos menojäännös alittaa kauppahinnan ja tällöin ostaja tekee poistot käyvistä arvosta. Jatkajalle siirtyvät varastot huomioidaan tilakaupassa. Tilan kauppahinnasta varastojen osuus on myyjille tuloa ja jatkajalle meno. Verovuoden lopussa poistokelpoiset kohteet omistava saa tehdä poistot, mutta näin ei voi tehdä, jos ennen vuodenvaihdetta allekirjoitetaan kauppakirja ja seuraavan vuoden aikana siirretään omistus. Tasausvaraukset tuloutuvat ja ne huomioidaan myyjän tuloverotuksessa, joka puolestaan nostaa jatkajan poistopohjaa. Tuontorakennuksia, irtaimistoa ja peltoa koskevat kauppahinnan lainakulut ja korot ovat vähennyskelpoisia. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 19.)

2.6.3 Luovutusvoittoverotus

Tuloverolain (L 30.12.1992/1535) mukaan kiinteän omaisuuden luovutuksessa syntynyt luovutusvoitto on veronalaista. Laissa jatketaan kiinteän omaisuuden luovutuksen olevan verovapaata, jos tila on omistettu vähintään 10 vuotta. Mikäli tila on saatu perintönä tai lahjana, lasketaan omistusaikaan edellisen omistajan omistusaika. Kiinteä omaisuus on verovapaata myydessä tila omalle lapselle tai lapsenlapselle, veljelle, sisarelle tai veli- tai sisarpuolelle puolisoineen. Myyjän on pitänyt myös harjoittaa maa- tai metsätaloutta tilalla. Kaikkien ehtojen tulee täyttyä.

Tilan ostajalta ei edellytetä maa- tai metsätalouden harjoittamisen jatkamista luovutusvoiton verovapausehtojen mukaan. Hänelle tulee kuitenkin tilan myymisestä ve-

roseuraamuksia, mikäli hän myy tilan viiden vuoden sisällä. Veronalaisen luovutusvoiton määrään lasketaan mukaan annettu huojennus. (Osuuspankki [28.10.2019], 17.)

Verojen tarkastelua tehdään rekisteritiloittain. Luovutusvoitto tulee mahdollisesti verotettavaksi, jos edellisen 10 vuoden aikana on hankittu lisäpeltoa tai kauppa on tehty lahjaluontoisena. (Osuuspankki [28.10.2019], 20.) Luovutusvoittoveroa syntyy myös mahdollisesti tilanteessa, jossa kuolinpesän osakas, joka ei ole harjoittanut maa- tai metsätaloutta, myy pesästä osuuksia lähisukulaiselle. Sukupolvenvaihdosluovutuksen huojennussäännöksiä sovelletaan maatilan myynnin luovutusvoittoon, kun leski omistaa maatilan tai hän on saanut osan osituksessa. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 17.)

2.6.4 Varainsiirtoverotus

Varainsiirtoverolain (L 29.11.1996/931) mukaan varainsiirtoveroa tulee maksaa vastikkeellisessa luovutuksessa, kun arvopaperin ja kiinteistön omistusoikeus luovutetaan. Varainsiirtoveron määrä on 4 % tilan kauppahinnasta ilman tilatukioikeutta ja irtaimistoa. Alle 40-vuotiaan ensiasunnon hankkijan asunnon osuus on verovapaata kauppahinnasta. Varainsiirtoveroa ei tarvitse maksaa, jos kaupan rahoituksessa on käytetty korkotukilainaa. Verotuksessa voidaan vähentää esimerkiksi varainsiirtovero ja lainhuudatuskulut. (Osuuspankki [28.10.2019], 27.)

2.6.5 Arvonlisäverotus

Arvonlisäveroa ei makseta maatilan tai sen määräosan luovutuksesta, mikäli maatilan toimintaa jatketaan tai irtaimisto luovutetaan tilanpidon jatkajalle erillisellä kaupakirjalla. Arvonlisäveroa ei ole myös tukioikeuksien kauppahinnassa. (Osuuspankki [28.10.2019], 26.) Valtiolle joudutaan tilittämään osittain rakentamishankkeesta vähennetty arvonlisävero luovutusvuodelta ja sitä aiemmalta kymmeneltä vuodelta tapauksessa, jossa yksityiskäyttöön siirretään rakennus. Vähennetty ar-

vonlisävero tulee palauttaa myös, jos myyjä siirtää yksityiskäyttöön koneet ja kaluston. Tästä voi syntyä myös tuloveroseuraamuksia. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 19.)

2.7 Nuoren viljelijän aloitustuki ja luopumistuki

Tässä alaluvussa käsitellään nuoren viljelijän aloitustukea ja luopumistukea. Luopumistuesta on luovuttu vuoden 2018 lopussa, mutta koska case-yrityksen sukupolvenvaihdoksen ensimmäinen osa on tapahtunut ennen tätä ja luopumistuki on hyödynnetty, esitellään luopumistuki myös tässä luvussa.

Luopujaa tuetaan luopumistuella ja jatkajaa aloitustuella, että sukupolvenvaihdos toteutuisi. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen eli Melan myöntämän luopumistuen suuruus on sama mitä vanhuuseläke. Jatkajan nuoren viljelijän aloitustuen puolestaan myöntää ELY-keskus ja tuen tarkoituksena on parantaa jatkajan mahdollisuuksia aloittaa toimimaan yrittäjänä. Tukien saaminen edellyttää jatkajalta sitoutumista pitkäaikaisesti tilanpitoon ja talouslaskennan avulla tilan elinkelpoisuuden osoittamista. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 5.)

Nuoren viljelijän aloitustuki on merkittävä sukupolvenvaihdoksen rahoituksessa ja tuki myönnetäänkin avustuksen ja korkotukilainan yhdistelmänä (Osuuspankki [28.10.2019], 6). Tukea voi hakea ensimmäistä kertaa tilanpidon aloittava, joka saavuttaa 12 000 euron vuotuisen maatalouden yrittäjätulon hallintaansa saamallaan maatilalla tai sen osalla (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 6). Yrittäjätulon ollessa vähintään 25 000 euroa, voidaan maatilalle myöntää täysi aloitustuki. Alennettu aloitustuki puolestaan myönnetään, jos yrittäjätulo on vähintään 15 000 euroa. Täyden aloitustuen määrä koostuu avustuksesta (35 000 e), korkotukilainan korkotuesta (30 000 e), varainsiirtoverovapaudesta (5 000 e) ja korkotukilainasta (80 % kauppahinnasta ja irtaimen arvosta, mutta enintään 230 000 e). Alennetussa aloitustuessa avustuksen määrä on 10 000 e, korkotukilainan korkotuki 20 000 e, varainsiirtoverovapauden osuus 5 000 e ja korkotukilainan prosenttiosuus on sama kuin täydessä aloitustuessa, mutta sitä voi saada enintään 150 000 e. (Osuuspankki, 6.)

Aloitustuen tarkoituksena on helpottaa kustannuksia, jotka syntyvät tilanpidon aloittamisesta (Osuuspankki [28.10.2019], 6). Nuoren viljelijän aloitustuki pitää sisällään suoran avustuksen, joka on maatalousverotuksen alaista tuloa ja korkotuen, joka kohdistuu rahoittajan lainakorkoon. Käyttökohteita suoralle avustukselle ei ole, kun taas korkotukilaina voidaan sijoittaa kiinteistön hankintaan esimerkiksi maatalouskiinteistöön, kalustoon, koneisiin ja kotieläimiin. Pankki ja lainanhakija neuvottelevat korkotukilainan kokonaiskorosta, laina-ajasta ja vakuuksista. Korkotukilainan tukiaika on enintään viisi vuotta. Korkotukilaina oikeuttaa lainan saajan varainsiirtoverovapauteen koskien kiinteistön kauppahintaa luovutuksessa. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 6.) Nuoren viljelijän aloitustukea haetaan luonnoskaupparakirjalla, luonnoslahjakirjalla tai kirjallisen luonnosvuokrasopimuksen perusteella tai saantokirjan luonnoksella mikäli hakemus käsittää tuettujen lainojen siirtoa (s. 7).

Nuoren viljelijän aloitustukea voi saada myös kaksi jatkajaa tai sisarukset yhdessä. Heiltä edellytetään työkokemusta maataloudesta vähintään kolmelta vuodelta, puolella hakijoista tulee olla alan koulutusta sekä maatalouden yrittäjätulo vaatimus tulee täytyä jokaisen kohdalla. (Osuuspankki [28.10.2019], 7.) Aloitustukea voidaan myöntää myös maatalousyhtymän jatkajalle, avoimelle yhtiölle ja tulevalle osakeyhtiön osakkaalle. Aloitustukea on mahdollista saada myös, kun nuori viljelijä vuokraa tilan nimiinsä ja aloittaa tilanpidon siten. Vuokra-aika on minimissään 10 vuotta. Vaiheittaisessa omistajanvaihdoksessa aloitustuki käytetään jo ensimmäisessä vaiheessa. Että yrittäjätulo vaatimus ja muut ehdot täyttyvät, tulee jatkajalle luovuttaa tarpeeksi iso osa tilasta. Korkotukilainaa ei myönnetä omistajanvaihdoksen toiselle vaiheelle. Ensimmäisen vaiheen jälkeen tilasta syntyy verotusyhtymä, jota pitävät vanhemmat ja jatkaja. Vanhemmat pääsevät eläkkeelle vasta, kun koko tila on luovutettu. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 8–9.)

Luopumistuen tarkoituksena on sukupolvenvaihdosta tehdessä turvata maatalousyrittäjän toimeentulo ennen eläkeikää (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 9). Pysyvästi maataloustuotannon harjoittamisen lopettava viljelijä ja hänen aviopuolisonsa on oikeutettu luopumistukeen ennen todellista eläkeikää. Ehtoina luopumistuen saamiseksi tulee viljelijän luovuttaa jatkajalle sukupolvenvaihdoksessa pellot ja tuotantorakennukset tai myydä pellot lisämaaksi lähisukulaiselle.

(Mp.) Luopuja lopettaa pysyvästi yrittäjänä hankintatyöt ja jatkaja puolestaan sitoutuu viljelemään tilaa luopumistuen ajaksi (mts. 14). Luopumistuesta haetaan etukäteispäätöstä luonnosluovutuskirjan perusteella ennen luopumista (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018, 9).

Lisämaaluovutuksessa ja tilan luovutuksessa vieraalle, tulee viljelijän olla täyttänyt 60 vuotta. Tuen saamiseksi hänen on myös pitänyt harjoittaa maataloutta viimeiset 10 vuotta ja viimeiset viisi vuotta olla MYEL-vakuutuksessa ennen luopumista. Tukea maksetaan ansiotulojen jäädessä rajojen alle. Luovutuksensaajan tulee olla luopumishetkellä muun muassa alle 40-vuotias ja hänellä tulee olla riittävä tuotantosuuntaan soveltuva koulutus sekä työkokemus maatalouden harjoittamisesta vähintään kolmelta vuodelta. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 10–11.) Maatalousyrittäjän nuorempi puoliso voi saada luopumistuen uinuvana, mikäli hän on viisi vuotta nuorempi mitä maatalousyrittäjä (mts. 13).

Luopumistukea haetaan ennen kuin lopullinen luovutuskirja allekirjoitetaan. Kun luovutuskirja on allekirjoitettu ja siirretty tilan hallintaoikeus jatkajalle, on tapahtunut luopuminen. Luovutus voi syntyä jo etukäteispäätöksen saamisen jälkeen vaikka luopumisikä ei olisi täytynyt. Uinuvalla luopumistuella jäävän tulee olla vähintään 55 vuotta. (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 13.)

Luopumistuki sisältää perusmäärän ja täydennysosan (Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018 [28.10.2019], 13). Perusmäärä saadaan vakuutusajan MYEL-työtuloista ja se on MYEL-työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen. Täydennysosa on kansaneläkkeen suuruinen, mutta mikäli saajalle osoitetaan muitakin eläkkeitä, lakkaa täydennysosa olemasta. (Mp.)

3 TOIMINIMI, OSAKEYHTIÖ JA VEROTUSYHTYMÄ YRITYSMUOTOINA MAATALOUDESSA

Tässä luvussa kerrotaan kolmesta keskeisestä eri yritysmuodosta, jotka ovat toiminimi, osakeyhtiö sekä verotusyhtiö. Seuraavissa kappaleissa käydään läpi muun muassa miten eri yritysmuodot perustetaan, osakkaiden päätöksenteosta, työnjaoista ja vastuista, muutoksista ja purkautumisesta, erilaisia erityiskysymyksiä, verotusta sekä voitonjakoa. Edellä mainitut tekijät ovat tärkeimpiä ja vaikuttavia tekijöitä yritysmuodon valinnassa. Toiminnan laatu ja laajuus ovat myös keskeisessä roolissa, kun yritysmuotoa valitaan.

3.1 Toiminimi

Yksityinen elinkeinonharjoittaja tai maataloudenharjoittaja on ammatin- tai liikkeenharjoittaja, joka harjoittaa yritystoimintaa ilman yhtiömuotoa (Enroth, Harmoinen & Österman 2007, 11). Ukkolan ja Vilppulan (2004, 17) mukaan tämä on yksinkertaisin tapa harjoittaa yritystoimintaa. Liikkeenharjoittaja on yleensä toiminimiyrittäjä, joka työskentelee kiinteässä toimipaikassa, kun taas ammatinharjoittajalla ei ole kiinteää toimipaikkaa, vaan työ saattaa olla keikkaluontoisempaa ja työmaat vaihtelevat (Yrityksen perustaminen.net, [9.10.2019]). Päätökset saa yrittäjä tehdä itsenäisesti ja rajoittumatta, joten päätöksenteko on nopeaa ja joustavaa. Toiminnan aloittamiseksi ei tarvitse tehdä mitään sopimusta. Varat ja velat pidetään kirjanpidollisesti erillään yrittäjän yksityisistä varoista ja veloista. Suuria taloudellisia riskejä huomioitaessa täytyy muistaa, että yksityinen elinkeinonharjoittaja vastaa koko henkilökohtaisella omaisuudellaan yrityksensä sitoumuksista. (Enroth ym. 2007, 11.) Toimintaa harjoittavan tekemät velvoitteiden vastuut eivät katso sitä, ovatko ne tehty yksityishenkilönä vai yritystoiminnassa. Yksityinen elinkeinonharjoittaja kantaa tappion yrityksessään, mutta saa itselleen myös yrityksen tuottaman voiton. (Ukkola & Vilppula, 17).

3.1.1 Perustaminen

Yksityisen elinkeinoharjoituksen yritystoiminnan aloittamiseksi on tehtävä YTJ eli yritys- ja yhteistietojärjestelmään perustamisilmoitus, mikäli toimipaikka on pysyvä tai työntekijöitä on vähintään yksi tai elinkeino on luvanvarainen. Maatilatalouden harjoittaja ei ole ilmoitusvelvollinen. Yleensä ilmoitus kuitenkin tehdään, sillä kyseisellä lomakkeella ilmoitaudutaan samalla arvonlisäverovelvolliseksi, ennakkoperintäkisteriin ja rekisteröidyksi työnantajaksi. (Enroth ym. 2007, 11–12.) Perustamisen yhteydessä voi yksityinen elinkeinonharjoittaja liittyä kaupparekisteriin, jossa on mahdollista rekisteröidä toiminimi eli nimi, jota käytetään liiketoiminnassa. Omalla nimellä voidaan myös toimia, mikäli kaupparekisteriin ei tehdä ilmoitusta (Yrityksen perustaminen.net, [9.10.2019]).

3.1.2 Verotus

Elinkeinotulolähde muodostuu yksityisen elinkeinonharjoittajan yritystoiminnasta ja tulon laskeminen perustuu elinkeinoverolain (L 24.6.1968/360) säännöksiin (Ukkola & Vilppula 2004, 39).

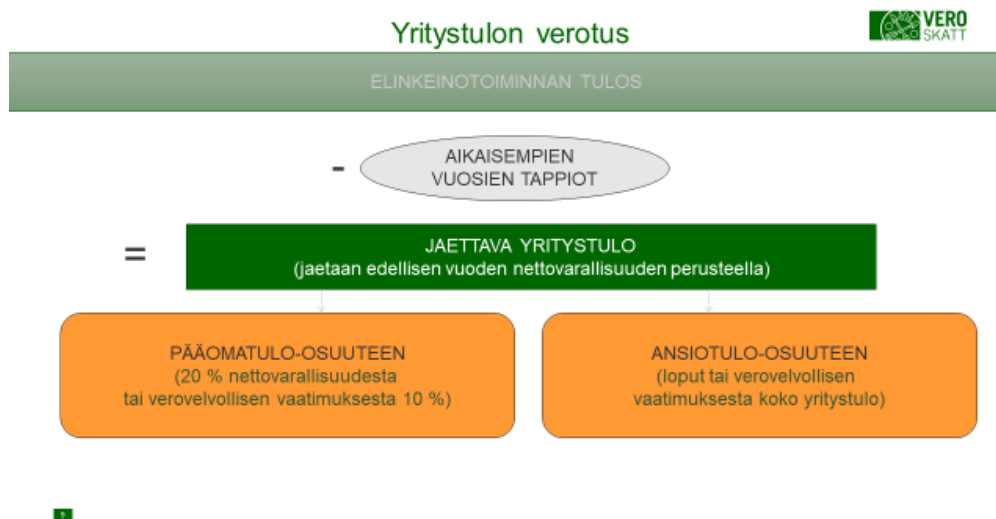
Veronalaisesta tulosta vähennetään menot, jotka ovat aiheutuneet sen hankkimisesta. Näin saadaan elinkeinoverolain säännösten mukaan laskettua yksityisen elinkeinonharjoittajan tulos. Verotettava tulo saadaan, kun siitä vähennetään aikaisemmilta vuosilta syntyneet mahdolliset elinkeinotoiminnan tappiot. Tämän jälkeen verotettavasta tulosta vähennetään verotuksessa yrittäjävähennyksenä viisi prosenttia, jonka jälkeen laskettu yritystulo jaetaan yrittäjälle henkilökohtaisena ansiotai pääomatulona verotettavaksi. (Yrittäjät 2018.) Yhdessä elinkeinotoimintaa harjoittavien yrittäjäpuolisoiden pääomatulo-osuus jaetaan puolisoitten kesken heidän nettovarallisuusosuuksien mukaan. Ansiotulo-osuus puolestaan jaetaan verotettavaksi puolisoitten työpanosten mukaan. (Ukkola & Vilppula 2004, 41–42.)

Yrittäjän pääomatuloa on pääsäännön mukaan se määrä, joka vastaa 20 prosenttia (tai 10 tai 0 prosenttia mikäli verovelvollinen niin vaatii) yrityksen nettovarallisuudelle lasketusta tuotosta. Verokanta on 30 prosenttia, kun laskettua pääomatulo-osuutta

verotetaan. Mikäli pääomatulot ylittävät 30 000 euroa, veroprosentti on 34. Tilikauden tuloksesta loppuosa on yrittäjälle ansiotuloa ja se verotetaan progressiivisen tuloveroasteikon mukaan. (Yrittäjät 2018.)

Yrityksen nettovarallisuus saadaan, kun veronalaisista varoista vähennetään vähennyskelpoiset velat. Laskennan perustana verovuoden päättyessä on sitä edeltänyt elinkeinotoimintaan kuulunut nettovarallisuus. Yksityistalouteen kuuluvia velkoja ja varoja ei huomioida nettovarallisuutta laskettaessa. Nettovaroihin lisätään 30 prosenttia 12 kuukauden edeltäneeltä ajalta elinkeinotoiminnan maksetuista ennakonpidätyksen alaisista palkoista. (Yrittäjät 2018.)

Seuraavassa kuviossa (2) on kiteytetty yritystoiminnan tuloksen jakautuminen pääomatulo- ja ansiotulo-osuuksiin.

Kuvio 2. Yritystulon verotus (Yksityisen elinkeinonharjoittajan tuloverotus [viitattu 17.10.2019]).

3.1.3 Varojenjakko

Toiminimen voitonjaon verotuksessa ei ole erityisiä ongelmia, sillä omistajan tulona ei veroteta erikseen jaettua voittoa. Nettovarallisuuden verotuksessa nähdään kuitenkin voitto-osuuksien maksujen ja yksityisottojen vaikutukset. Nettovarallisuutta lisää yrityksen jakamaton voitto, joka kasvattaa osakkaan tai yrittäjän pääomatulon

osuutta verotuksessa. Yrittäjäpuolisoiden kesken yritystulon jakaminen suoritetaan työ- ja pääomapanosten suhteessa. (Tomperi 2017, 70–71.)

3.2 Osakeyhtiö

Osakeyhtiölaissa (L 21.7.2006/624) sanotaan osakeyhtiöitä olevan sekä yksityisiä että julkisia. Osakeyhtiö on erillinen oikeushenkilö ja se syntyy rekisteröimisellä. Osakkeenomistajat eivät vastaa yhtiön velvoitteista henkilökohtaisesti, mutta yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä suorittamaan yhtiölle erityisiä maksuja. Yhtiöllä on osakepääomaa, josta vähimmäisosuus yksityisellä osakeyhtiöllä on 2 500 euroa ja julkisella osakeyhtiöllä 80 000 euroa. Osakeyhtiön tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajilleen, ellei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä.

3.2.1 Perustaminen

Osakeyhtiön perustamisessa on neljä vaihetta, ne ovat perustamissopimuksen tekeminen, osakkeiden merkitseminen ja maksaminen sekä yhtiön rekisteröiminen kaupparekisteriin (Villa 2018, 234).

Osakeyhtiölain (L 21.7.2006/624) mukaan yhtiötä perustettaessa laaditaan kirjallinen perustamissopimus, jonka osakkeenomistajat allekirjoittavat. Sopimukseen merkitään osakkeenomistajan osakkeiden määrät, eikä tätä merkintää voi peruuttaa osakkeiden merkitsemisen jälkeen, jos asiasta ei erikseen sovita. Kun sopimus on allekirjoitettu, alkavat johdon jäsenten sekä tilintarkastajien tehtävät ja toimintakausi.

Perustamissopimuksesta on käytävä ilmi seuraavat asiat:

1. sopimuksen päivämäärä
2. kaikki osakkeenomistajat ja jokaisen merkitsemät osakkeet
3. yhtiölle maksettava osakkeen määrä, jota kutsutaan merkintähinnaksi
4. osakkeen maksuaika
5. yhtiön hallituksen jäsenet.

Perustamissopimuksessa mainitaan tarvittaessa myös yhtiön toimitusjohtaja, hallintoneuvoston jäsenet sekä tilintarkastajat. Sopimukseen voidaan nimetä myös hallituksen sekä hallintoneuvoston puheenjohtaja. Perustamissopimukseen liitetään yhtiöjärjestys. Joko perustamissopimuksessa tai yhtiöjärjestyksessä määrätään tilikaudesta.

Perustamissopimus tehdään aina kirjallisena, joten osakeyhtiötä ei voida perustaa hiljaisella tai suullisella sopimuksella (Villa 2018, 234).

Osakeyhtiölain (L 21.7.2006/624) mukaan yhtiöjärjestyksessä mainitaan aina yhtiön:

1. toiminimi
2. kotipaikka
3. toimiala.

Osakkeen merkintähinta voidaan maksaa rahamaksuna tai muulla omaisuudella kokonaan tai osittain, tätä kutsutaan apporttiomaisuudeksi. Apporttiomaisuuden taloudellinen arvo on vastattava luovutushetkellä rahamaksua. Perustamissopimuksessa määrätään apporttiomaisuudella merkintähinnan maksamisesta.

Yhtiö syntyy, kun se rekisteröidään. Aikaa yhtiön rekisteröimiseen on kolme kuukautta sen jälkeen, kun perustamissopimus on allekirjoitettu tai muuten yhtiön perustaminen raukeaa. Rekisteröitäväksi ilmoitetaan vain täysin maksetut osakkeet. Rekisteröimiseen tulee toimittaa vakuutus osakeyhtiölain noudattamisesta sekä todistus osakkeiden maksamisen noudattamisesta. Oikeusvaikutuksena on, että tehdystä toimesta aiheutuneet velvoitteet siirtyvät yhtiölle rekisteröimisellä. Yhtiö ei saa hankkia oikeuksia ja se ei saa myöskään tehdä sitoumuksia ennen rekisteröintiä.

3.2.2 Päätöksenteko ja vastuut

Osakeyhtiön ylin päättävän elin on yhtiökokous. Yhtiökokouksessa päätetään asioista äänten enemmistöllä (enemmistöperiaate), joka perustuu yhden osakkeen tuottamaan yhteen ääneen. Yhtiökokouksen tarkoituksena on esimerkiksi valita hallituksen jäsenet ja tilintarkastaja sekä päättää voitonjaosta. (Haapanen, Heikura &

Leino 2004, 80.) Hallituksessa tehdään laajakantoiset päätökset, kun taas toimitusjohtaja liiketoimintaan liittyvät jokapäiväiset päätökset (mp). Yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan yhtiössä ei saa tehdä päätöksiä, jotka tuovat epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella osakkeenomistajalle tai muulle taholle (mts. 83–84).

Osakkeenomistajan rajoitetulla vastuulla tarkoitetaan osakkeenomistajan riskin kantamista, joka on oman pääoman ehdoin sijoittanut yhtiöön, pelkästään yhtiöön sijoittamansa pääoman menettämisestä (Villa 2018, 56). Jokainen yhtiön osakkeenomistaja on rajoitetun vastuun alla. Osakkeenomistajat eivät myöskään vastaa yhtiön velvoitteista osakeyhtiössä, vaan vastuut rajoittuu yhtiöön sijoitettuun pääomaan. Osakkeenomistajalla ei ole velvollisuutta sijoittaa yhtiöön lisäpääomaa konkurssin aikana. Hän kuitenkin voi sitoutua sopimusperusteisesti vastaamaan sitoumuksista osakeyhtiössä esimerkiksi sitoutumalla velan vakuudeksi yhtiötä rahoittavan vaatimuksesta. Yhtiöjärjestyksessä on mahdollista määrätä osakkeenomistajan velvollisuudesta sijoittaa yhtiöön varoja lisää. (Villa, 56–57.)

Osakkaalle ei ole velvollisuutta toimia yhtiön johtotehtävissä, mutta hänellä on intressi vaikuttaa yhtiön päätöksentekoon. Yhtiön purkautuessa osakkaalla on oikeus tuottoon ja nettovarallisuuden jakoon. Oikeutena osakkeenomistajilla on saada yhtiön kustannusten ja muiden vaateiden jälkeen itselleen yhtiön toiminnan tuottaman tuloksen. Yhtiön menestymisestä riskin kantaa osakkeenomistajat, joten yhtiön on toimittava kannattavasti ja tuottavasti, jotta osakkeeseen kohdistuva varallisuusarvo vahvistuu. (Villa 2018, 58.)

3.2.3 Verotus

Osakeyhtiöt ovat itsenäisiä verovelvollisia ja niille vahvistetaan verotettava tulo (Tomperi 2017, 45). Osakeyhtiön verotuksella ei ole vaikutusta yksittäisen osakkaan verotukseen (Tuloverotus – osakeyhtiö ja osuus-kunta [25.10.2019]). Verotettavasta tulosta 20 prosenttia on yhteisön tuloveroa (Tomperi, 45).

Osakeyhtiön verotettava tulo saadaan, kun veronalaisista tuloista vähennetään vähennyskelpoiset menot. Verotettavaa tuloa syntyy, jos tulot ovat menoja suuremmat

ja puolestaan tappiota syntyy, jos menot ovat tuloja isommat. Kirjanpito on verotettavan tulon laskemisen perustana, tosin verotettava tulo saattaa poiketa kirjanpidon tuloksesta verotuksen ja kirjanpidon eroavuuksien vuoksi. (Tuloverotus – osakeyhtiö ja osuus-kunta [25.10.2019].)

Osakeyhtiöin tulot verotetaan tulolähteittäin joita ovat elinkeinotoiminnan tulolähteet sekä maatalouden tulolähteet. Näiden lisäksi tuloverolain mukaan verotettavia tuloja voi olla elinkeinotoiminnan ulkopuolelle tehdyistä sijoituksista saadut korko-, osinko- ja vuokratuotot. (Tomperi, 45.) Jokaisen tulolähteen verotettava tulo lasketaan omaan. Ensiksi aikaisempien verovuosien vahvistetut saman tulolähteen tappiot vähennetään verovuoden tulosta. Keskenään erilaisten tulolähteiden tappiota ei voida vähentää toisen tulolähteen voitosta. Tämän jälkeen verotettavat tulot eri tulolähteistä lasketaan yhteen, josta saadaan yhteisön tulovero. (Tuloverotus – osakeyhtiö ja osuus-kunta [25.10.2019].)

Osakeyhtiön verotuksessa vähennetään seuraavan 10 vuoden aikana vahvistetut tappiot tulon synnyttyä. Tappio vähennetään syntyneen tulolähteen tuloksesta. Tappioiden vähentämisoikeus menetetään yhtiössä, jos muun muassa tappiovuoden aikana osakkeista yli puolet on vaihtanut omistajaa. Omistajanvaihdoksessa voidaan hakea tappioiden vähentämiselle poikkeuslupaa. (Tuloverotus – osakeyhtiö ja osuus-kunta [25.10.2019].)

Osakasta verotetaan hänen nostaessa yhtiöstä palkkaa tai osinkoa. Yhtiölle ei muodostu veroseuraamuksia osingon jaosta. Yhtiön varoista ei voi tehdä verovapaita yksityisottoja. Matemaattista arvoa oikaistaan yhteenlasketuista osakkeista, jonka jälkeen osinkotulo jaetaan pääoma- ja ansiotuloksi. Yhtiöstä saatu osakkaan osakslaina vähennetään osakkeiden arvosta, mikäli yhtiön osakkeista tai äänimääristä osakas tai hänen perheenjäsen omistaa vähintään 10 prosenttia. Myös heidän käytössä olleen, yhtiön varoihin kuuluva, asunnon arvo vähennetään osakkeiden arvosta. (Tuloverotus – osakeyhtiö ja osuus-kunta [25.10.2019].)

Osinkotulot, joita osakkeenomistajat saavat, ovat kokonaan tai osittain veronalaisia. Yhteisöjen osingot voivat olla mahdollisesti verovapaita, mutta luonnollisten henkilöiden veronalaiset osinkotulot jaetaan joko pääomatuloksi tai ansiotuloksi. Vaikut-

tavia tekijöitä osinkojen verotuksessa on, onko osinko saatu listaamattomista yhtiöistä vai noteeratuista yhtiöistä, kuka on osingonsaaja sekä osinkotulon suuruus ja osakkeiden matemaattinen arvo. (Tomperi 2017, 45.)

3.2.4 Varojenjak

Varojen jako osakeyhtiössä on tarkoin säännelty. Tämä perustuu maksunsaantijärjestykseen oman ja vieraan pääoman välillä sekä pääomayhtiöluonteeseen. (Villa 2018, 344.)

Osakeyhtiöllä on erillinen varallisuuspiiri, joka koostuu omistajistaan, osakkaat eivät omista omaisuutta yhtiössä. Velkojasuojamenettelyn mukaan ilman velkojien suostumusta yhtiön sidottua omaa pääomaa ei voi jakaa yhtiön toiminnan aikana. (Villa 2018, 57–58.) Jakokelpoista vapaata ja sidottua omaa pääomaa on mahdollista jakaa mikäli maksukykyisyydestä antaa myöden, toisin sanoen yhtiön tulee säilyä maksukykyisenä varoja jaettaessa (Villa, 58). Viimeksi tehty ja vahvistettu tilinpäätös on varojen jaon perustana. Tämän lisäksi tulee huomioida myös yhtiön taloudellisen aseman muutokset, kun tilinpäätös on valmis. (Tomperi 2017, 72.)

Varoja voi jakaa osakeyhtiölain nojalla joko voitonjakona eli osinkona ja vapaan oman pääoman rahaston kautta, osakepääoman alentamisena, hankkimalla ja lunastamalla omia osakkeita sekä purkamalla yhtiö (Tomperi 2017, 72). Osakkeenomistajien suostumuksella vapaata omaa pääomaa voidaan jakaa myös yksimielisesti esimerkiksi osakeomistuksien suhteessa. Mikäli yhtiöllä ei ole tarkoitus tuottaa voittoa osakkeenomistajilleen, yhtiöjärjestyksessä tulee olla maininta oman pääoman käyttämisestä. Yhtiökokouksessa voidaan päättää myös lahjan antamisesta tietyin ehdoin. (Villa 2018, 345–346.) Laittomaksi varojenjaoksi luetaan sellainen liiketapahtuma, joka ilman liikeloudellista perustetta supistaa yhtiön varoja tai lisää sen velkoja (Tomperi, 72). Peiteltyllä osingonjaolla tarkoitetaan voitonjakoa, jossa osakeyhtiön varoja siirretään osakkaalle sivuuttaen osingonjaon muotovaatimukset (Tomperi, 66). Kyseessä ei ole laitton peitelty osingonjako mikäli on noudatettu menettelysäännöksiä, mutta jakokelpoisia varoja ei ole riittävästi. Palvelun tai omaisuuden ostamista ylihintaan yhtiölle tai niiden myyntiä alihintaan osakkaalle, katsotaan olevan laitonta peiteltyä osingonjakoa. (Tomperi, 79.)

Osakeyhtiö voi osakkailleen maksaa palkkaa jo tilikauden aikana. Osakkaalta edellytetään työskentelyä yhtiössä ja palkan on oltava kohtuullinen tehtyyn työhön nähden. (Haapanen ym. 2004, 85.) Osakkaan ei kannata nostaa palkkaa mikäli osingonjaossa verot ovat pienemmät. Ansiotulon määrä osingosta riippuu yhtiön nettovarallisuudesta. Merkitystä yhtiölle on palkan saaminen henkilösivukulunneen verotuksessa vähennyskelpoiseksi. (Tomperi 2017, 225.)

Osakeyhtiö on parempi yrittämisen muoto verotuksellisesti, mitä yksityinen elinkeinonharjoittaja mikäli toiminta tekee voittoa monena vuotena peräkkäin ja yrittäjä ei halua nostaa rahoja heti käyttöönsä. Osakeyhtiö on myös silloin suotavampi vaihtoehto, jos toiminnassa on paljon pääomaa ja yrittäjä tekee tuhansien eurojen sopimuksia jatkuvasti. Taloudelliset riskit vähenevät, koska osakeyhtiö on yrittäjästä erillinen oikeushenkilö. (Yrityksen perustaminen.net, [9.10.2019].)

3.2.5 Kirjanpito, tilinpäätös ja tilintarkastus

Osakeyhtiö on kirjanpitovelvollinen ja sen on laadittava tilinpäätös kirjanpitonsa perusteella (Villa 2018, 312). Osakeyhtiön tulee tehdä kahdenkertaista kirjanpitoa. Kirjanpito tehdään suoriteperusteisena, jolloin meno syntyy, kun yritys hankkii tuotantokijöitä ja tulo puolestaan syntyy, kun tuotteita myydään. Suoriteperusteisessa kirjanpidossa tulee ostovelkojen ja myyntisaamisten olla selvillä. Maataloutta harjoittavaan osakeyhtiöön voidaan soveltaa tuloverolain mukaisia verotusperusteita, jolloin sekä kirjanpito että tilinpäätös on mahdollista tehdä maksuperusteisesti. Myös verotettava tulo lasketaan maksuperusteen mukaan. Tilinpäätöksessä maksuperusteinen oikaistaan tasetietojen avulla suoriteperusteiseksi. (Pyykkönen, Rinta-Kiikka & Ylätaalo 2013, 41–42.)

Tilinpäätös kuvaa yhtiön toiminnan tulosta kuluvalta tilikaudelta sekä tilikauden lopussa antaa käsityksen yhtiön taloudellisesta asemasta. Muun muassa yhtiön johto sekä osakkaat ja velkojat tarvitsevat tilinpäätöstietoja. (Villa 2018, 312.) Osakeyhtiölain (L 21.7.2006/624) mukaan tilinpäätös sekä toimintakertomus tulee tehdä kirjanpitolain (L 30.12.1997/1336) ja osakeyhtiölain 8 luvun mukaan. Tilinpäätös muo-

dostuu tilinpäätöspäivän taseesta, tuloslaskelmasta ja rahoituslaskelmasta sekä liitetiedoista. Näistä löytyy tarkat säännökset kirjanpitoaistista ja kirjanpitoasetuksista. (Villa, 314.)

Toimintakertomus on tilinpäätökseen liittyvä asiakirja, jonka tarkoituksena on antaa lisätietoa yhtiön toiminnasta (Villa 2018, 315). Toimintakertomus on lisättävä tilinpäätökseen, mikäli kyseessä on julkinen osakeyhtiö, yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö tai yksityinen osakeyhtiö tai osuuskunta, joka ei ole mikro- tai pienyritys. Yhtiön toimintakertomuksessa on käytävä läpi toiminnan kehittymistä ja tuloksellisuutta, taloudellista tilannetta sekä epävarmuustekijät ja merkittävimmät riskit. Edellä mainittujen tietojen ymmärtämiseksi kertomukseen sisällytetään myös taloudelliset tunnusluvut ja tietoja henkilöstöstä sekä ympäristövaikutuksista. (Mp.)

Tilintarkastuksen tarkoituksena antaa tietoa tilikauden päättymishetken mukaan yhtiön taloudellisesta asemasta sekä tilikauden tuloksesta (Villa 2018, 308). Osakkeenomistajat saavat varmistuksen osakeyhtiön toiminnasta, onko se toiminut osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen nojalla. Kaikilla osakeyhtiöillä ei ole tilintarkastusvelvollisuutta. (Mp.) Tilintarkastuslain (L 1141/2015) 2 luvun 2§:ssa sanotaan, että tilintarkastajaa ei ole pakko valita, jos sekä päättyneellä että sitä edeltäneellä tilikaudella enintään yksi edellytyksistä täyttyy. Edellytyksinä ovat: taseen loppusumma on yli 100 000 euroa, liikevaihto tai vastaava tuotto on yli 200 000 euroa tai henkilöstössä on keskimäärin yli kolme henkilöä.

3.2.6 Yhtiön purkaminen

Osakeyhtiön purkamisella tarkoitetaan yhtiön lakkaamista eli yhtiön toiminta, oikeushenkilöllisyys ja olemassaolo päättyvät (Villa 2018, 411). Yhtiö voi purkautua perustamalla tilanteesta riippuen yhtiökokouksen, tuomioistuimen tai rekisteriviranomaisen päätökseen. Lähtökohtaisesti yhtiö purkautuu selvitysmenettelyn avulla, mutta se voi purkautua myös jakautumisen tai sulautumisen perusteella. Mikäli selvitysmenettelyn kuluja ei saada peittoon yhtiön varoilla tai kukaan ei ilmoita ottavansa maksettavakseen selvitysmenettelyn kuluja, selvitystilän sijasta yhtiö poistetaan rekisteristä. (Mp.)

Selvitysmenettely tehdään yhtiössä silloin, jos velkoja on vähemmän kuin varoja. Konkurssiin puolestaan haetaan, jos velat ovat varoja suuremmat. Selvitysmenettelyn tarkoituksena on selvittää yhtiön varallisuusasema, omaisuuden muuttaminen rahaksi tarpeellisuuden määrissä, velkojen maksaminen sekä sen jälkeen jäljelle jääneen omaisuuden jakaminen jako-osuuksien mukaan osakkeenomistajille. (Villa 2018, 412.)

Selvittelytila alkaa, kun päätökset on siitä tehty. Hallituksen, toimitusjohtajan sekä hallintoneuvoston tilalle valitaan vähintään yksi selvitysmies. Sekä selvitystila että selvitysmiehet merkitään rekisteriin. (Villa 2018, 414.) Osakeyhtiölain (L 21.7.2006/624) mukaan selvitysmiehet tekevät selvitystilaa edeltäneeltä ajalta tilinpäätöksen, jos sitä ei ole yhtiökokouksessa vielä esitetty. He tekevät myös varsinaisen yhtiökokouksen hyväksyttäväksi jokaiselta tilikaudelta tilinpäätöksen sekä toimintakertomuksen ja hakevat julkisen haasteen velkojille. Lain mukaan selvitystilassa noudatetaan säännöksiä tilintarkastuksesta sekä erityisestä tarkastuksesta.

Osakeyhtiölain (L 21.7.2006/624) säännösten mukaan selvitystila jatkuu purkautumisen jälkeen, jos yhtiölle tulee uusia varoja, tarvitaan selvitystoimenpiteitä tai yhtiölle nostetaan kanne. Yhtiökokouksessa esitetyn lopputilityksen jälkeen osakeyhtiö on purettu, jonka jälkeen se ilmoitetaan rekisteröitäväksi. Lopputilitys käsittää selvityksen yhtiön omaisuuden jaosta, kertomuksen selvitysmiesten hallinnosta sekä selvitysmenettelystä. Myös tilinpäätös, toimintakertomus ja tilintarkastuskertomukset liitetään selostukseen mukaan. Yhtiön velvollisuuksien mukaan myös tilintarkastaja tarkastaa ja tekee tarkastuskertomuksen. (Villa 2018, 419.)

3.3 Verotusyhtymä

Verohallinto (Verohallinto [10.9.2019]) määrittelee verotusyhtymän olevan yhteisliittymä, jonka muodostaa vähintään kaksi henkilöä. Verotusyhtymän tarkoituksena on kiinteistön käyttö, vuokraus tai viljely. Näitä kutsutaan riippuen toiminnan luonteesta joko kiinteistö-, metsä- tai maatalousyhtymiksi. Maatalousyhtymä ja kiinteistöyhtymä muodostuvat yhteisomistuksen tai -hallinnan perusteella, kun taas metsäyhtymä muodostuu metsää sisältävien kiinteistöjen yhteisomistuksen perusteella (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 2).

Verotusyhtymä ei voi hankkia omaisuutta tai ottaa velkaa, koska se ei ole erillinen oikeushenkilö (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 3). Erillisellä oikeushenkilöllä tarkoitetaan henkilöiden tai pääomien yhteenliittymää, jolla on oikeuksia tai johon voidaan kohdistaa velvollisuuksia (Minilex 2019). Yhtymät voivat tehdä kuitenkin eräitä oikeustoimia kuten maksaa palkkaa osakkailleen sekä tehdä myynti- ja ostosopimuksia yhtymän nimiin (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 3).

Verotusyhtymään sovellettava säädöspohja on vain verotusta koskevassa lainsäädännössä (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 3). Säädöksiä sovelletaan samaan tapaan kuin luonnolliseen henkilöön (mts. 14). Osakkailla on käytössä olevaan omaisuuteen omistusoikeus, myös velat ovat henkilökohtaisia, jolloin osakkaalla tai osakkailla yhdessä on velvollisuus omaisuuden vakuuttamiseen vahingon varalta. Osakkaat vastaavat sitoumuksistaan henkilökohtaisesti eikä näin ollen voi velvoittaa muita osakkaita toimillaan. Verotuksellisesti osakkaat ovat kuitenkin yhteisvastuullisia ja toimet sitovat kaikkia osakkaita, vaikka toimen olisi tehnyt yksittäinen osakas. Verotusyhtymän osakkaita sitovat sopimusoikeudelliset periaatteet esimerkiksi sopimusvapaus ja sopimuksen sitovuus, näihin nojaten osakkaat ovat vahingonkorvausvelvollisia toisilleen. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 3.)

3.3.1 Perustaminen

Jotta maatalousyhtymä muodostuu, on vähintään kahden henkilön omistettava tai hallittava yhdessä maatalousmaan kiinteistöjä, tai vähintään kaksi henkilöä harjoittaa maataloutta yhdessä ja yhdessä omistamalla kiinteistöillä sekä yhteisillä tuotantovälineillä tai vähintään kaksi henkilöä harjoittaa maataloutta ja työskentelee yhdessä sekä sijoittaa irtainta varallisuutta maatalouteen. Maatalousyhtymää ei muodostu, jos esimerkiksi aviopuolisot harjoittavat yhdessä maataloutta tai osakas ei sijoita yhtiöön pääomapanosta, vaan pelkästään työpanoksen. Sijoitettavasta omaisuudesta ei ole lainsäädännössä säädöksiä tai oikeustapauksia. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 3.)

Verotusyhtymän muodostuakseen riittää, että tehdään sopimus tai toiminta on tosiasiallista. Osakkaita voi yhtymässä olla luonnolliset henkilöt, yhteisöt ja yhteisetuudet sekä kuolinpesät. Myös eri paikkakunnalla sijaitsevat maatilat voivat muodostaa

verotusyhtymän, mikäli osakkaat tuottavat yhteiseen lukuun. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 4.)

Kun verotusyhtymä perustetaan, tulee Verohallinnolle tehdä perustamisilmoitus, joka menee myös Patentti- ja rekisterihallitukselle. Jos yhtymästä ei haluta tehdä toiminimeä, ei rekisteröintiä kaupparekisteriin tarvitse tehdä. Yhtymä ilmoitetaan myös ennakkoperintärekisteriin sekä arvonlisäverovelvolliseksi. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 4.)

Käytännössä verotusyhtymän voi muodostaa monella muullakin tavalla. Vaihtoehtoja ovat vaiheittainen sukupolvenvaihdos, maatilan luovutus jatkajille tai kuolinpesästä tehdään yhtymä. *Vaiheittainen sukupolvenvaihdos* tarkoittaa sitä, että maatilan osan omistus luovutetaan jatkajalle lahja- tai kauppakirjalla. Kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta luovutetaan useimmiten puolet ja saajana ovat tilan omistajien rintaperillinen yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa. Tämä välivaihe yhtymän omistajanvaihdoksessa kestää muutaman vuoden ja sille ajalle on hyvä laatia osakkaiden välinen yhtymäsopimus, jossa sovitaan toiminnan periaatteista. Väliaikainen yhtymä purkautuu, kun tilanpidon jatkajalle myydään loppuosa tilasta. Maatalousyhtymä muodostuu myös, kun *maatila luovutetaan* henkilöille (useammalle kuin yhdelle) esimerkiksi sisaruksille. Osakkaiden on mahdollista jakaa tila samansuuruisiin tai keskenään erisuuruisiin osiin. Eensisijaisesti tehty työpanos määrittelee, miten yhtymän tulos jakautuu osakkaiden kesken. Omistusosuuksilla ei ole tekemistä välttämättä tämän kanssa, mutta osakkaiden tasapuolinen kohtelu tulee ottaa huomioon. Kun omistaja kuolee, syntyy *kuolinpesä* ja yhtymä muodostuu, kun tehdään ositus- tai perinnönjako, jonka jälkeen pesän osakkaat harjoittavat maataloutta yhteiseen lukuun. Kuolinpesää verotetaan omana verotuskohteenaan. Varallisuudet yhtymän osuuksista jakaantuvat pesän osakkaille perintöosuuksien mukaan. Verotuksellisia kysymyksiä liittyy, kun kuolinpesä muutetaan yhtymäksi. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 4–5.)

3.3.2 Päätöksenteko, työnjako ja vastuut verotusyhtymässä

Verotusyhtymän osakkaat voivat sopia haluamallaan tavalla päätöksenteosta. Lain-säädännössä on joitakin ohjeistuksia osakkaiden välisistä suhteista laissa ”Laki eräistä yhteisomistussuhteista” (180/1958). (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 6.)

Luovutettu omaisuus jaetaan osakkaiden kesken heidän omistuksien mukaisesti, jolloin olennaista on, kenen nimiin varallisuus on hankittu. Tässä kohtaa tulee esille nimeämisperiaate. Sitoumuksista vastaa osakkaat itse ja ne eivät velvoita muita, mutta verotuksessa toimet voivat vaikuttaa muihinkin osakkaisiin. Nimeämisperiaatteen mukaan osakkaan tekemään omaisuuden hankintaan otettu velka kohdistuu vain tähän yhteen osakkaaseen. Yhteiseen käyttöön tulevien hankintojen velka otetaan kaikkien osakkaiden nimiin ja jotta velkavastuu muuttuu yhteiseksi, kiinnitetään myös velan vakuudeksi kaikkien osakkaiden omaisuutta. Päätökset tulee tehdä yksimielisesti, jolloin tehdyt sopimukset sitovat kaikkia osakkaita. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 6.)

Työnjaosta on sopimusvapaus eli osakkaat voivat sopia työpanoksen sisällöstä ja suuruudesta yhteisesti, mutta työskennellä täytyy kuitenkin yhteiseen lukuun. Sopimusvapauden myötä toiminta on joustavaa, mutta se myös tuo tulkinnallisuutta. Jotta tulkinnat vältettäisiin, on järkevää sopia asiat kirjallisesti esimerkiksi tekemällä yhtymäsopimus. Yhtymäsopimuksessa on hyvä mainita esimerkiksi tavoitteista, työpanosten suuruudesta, rahoituksesta ja rahan käytöstä sekä tuloksen jaosta. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 7.)

3.3.3 Verotusyhtymän muutokset ja purkautuminen

Verotusyhtymän osakkaiden määrä voi muuttua tai osakas vaihtua. Uusia osakkaita voi tulla esimerkiksi, kun avioituu ja puoliso sijoittaa yhtymään varoja. Muutokset ja vaihdokset vaikuttavat yhtymän asemaan verotuksessa esimerkiksi luovutusvoitto-, tulo- ja varainsiirtoveroseuraamuksissa sekä tuloksen jako-osuuksissa. Muutoksista yhtymän kokoonpanossa on ilmoitettava erilaisille viranomaisille muun muassa maaseutuviranomaisille, vakuutusyhtiöille ja Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle MELAlle. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 7.)

Kun verotusyhtymän toimintaa ei enää tehdä yhteiseen lukuun ja osakkaat ottavat omaisuutensa pois, yhteisomistus mitätöityy ja näin ollen yhtymä purkautuu. Yhtymä purkautuu myös, kun panoksena tuoma irtain omaisuus myydään ja vuokratun pellon vuokrasopimus luovutetaan. Vaiheittaisessa sukupolvenvaihdoksessa yhtymä purkautuu vaihdoksen toisessa vaiheessa, kun vanhemmat myyvät tai lahjoittavat tilan jatkajalle loppuosuuden. Muita tapoja yhtymän purkautumiseen on, kun yksi osakas ostaa muiden osakkaiden osuudet, jolloin ostajalle siirtyy koko yhtymän varallisuus tai yhtymästä tehdään erillisiä maatiloja jakamalla yhtymän kiinteä ja irtain varallisuus osakkaiden kesken jakosopimuksella. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 8.)

Verotusyhtymä ei purkaudu eikä toiminta pääty, jos toimintamuotoa muutetaan maa- ja metsätaloutta harjoittavassa yhtymässä avoimeksi yhtiöksi, osakeyhtiöksi tai kommandiittiyhtiöksi. Tämä kuitenkin edellyttää, että jatkavan yhtiön taseeseen siirretään toimintaan liittyvät varat ja velat. Myös vähintään yksi yhtymän osakas on valittava jatkavan yhtiön vastuunalaisiksi yhtiömiehiksi tai osakkeenomistajiksi. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 8.)

3.3.4 Verotus

Verotusyhtymällä voi olla maatalouden tulolähde ja muun toiminnan tulolähde eli henkilökohtainen tulolähde. Maatalouden tulolähteeseen luetaan varsinaisesta maataloudesta saatujen tulojen lisäksi myös saadut vuokrat sekä muut korvaukset tilasta ja tilalla olevista rakennuksista. Muun toiminnan tulolähteeseen kuuluvat puun myyntitulot. (Maatalousyhtymä 2013). Tuloverolain (L 30.12.1992/1535) 2 luvun 15§:ssä sanotaan, että verotusyhtymä ei ole erillinen verovelvollinen, mutta sille vahvistetaan maatalouden tai muun toiminnan puhdas tulo tai tappiollinen puhdas tulo. Tulot tai tappiot sekä korkomenot jaetaan osakkaille heidän osuuksien mukaan. Metsäyhtymässä puhdas tulo jaetaan yleensä osakkaille omistuksen suhteessa ja maatalousyhtymässä työpanoksen suhteessa (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 9). Osakkaat sopivat tulonjaosta myös yhteiseltä tililtä tehtävässä rahojen jaossa. Jokaisen osakkaan nostettavissa on milloin tahansa sovitun jakoperusteen mukainen

osuus rahoista. Verovaikutuksia ei synny, kun osakas nostaa verotusyhtymään kuuluvia rahavaroja. (Enroth ym. 2007, 25.)

Verotusyhtymällä on samat kirjanpitosäännöt mitä maataloudenharjoittajallakin sekä sillä on muistiinpanovelvollisuus metsätalouden ja maatalouden menoista ja tuloista (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 9).

Verotusyhtymä ei omista käytettävää omaisuutta toiminnassaan, joten sillä ei ole varsinaisesti nettovarallisuutta. Veroilmoituksessa yhtymän osakkaat kuitenkin ilmoittavat velkojen korot, jotka kohdistuvat omaan yhtymävarallisuuteen. Ensin osakkaan tulo-osuudesta vähennetään mahdollinen edellisten vuosien vahvistettu maatalouden tappio ja maatalouteen kohdistuvat korot, jonka jälkeen tulo jaetaan pääomatuloon ja ansiotuloon edellisen vuoden henkilökohtaisen nettovarallisuuden mukaan. Tämä henkilökohtainen nettovarallisuus pitää sisällään osakkaan omistaman maatalousmaan nettovarallisuusarvon sekä osakkaan osuuden yhtymän muusta nettovarallisuudesta. Tähän nettovarallisuuteen lisätään yhtymän maksamista palkoista osakkaan osuutta vastaava osa ja tarkastellaan osakkaan toimintaan kohdistuvat velat. Pääomatulo-osuudekseen voi jokainen osakas vaatia nettovarallisuudesta joko 0 %, 10 % tai 20 %. Jäljelle jäänyt tulo on ansiotuloa. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 9–10.)

Yhtymän osakkaalle maatalouden tappio vahvistetaan henkilökohtaisesti. Tappio on mahdollista vähentää joko osakkaan saamasta maatalouden verotettavasta tulosta seuraavan kymmenen vuoden aikana tai se voidaan vähentää pääomatuloista. Samaan maatalouden tulolähteeseen kuuluu osakkaan saama tulo-osuus yhtymästä sekä hänen harjoittamansa maatalous henkilökohtaisesti. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 10.)

Yhtymään ei kohdistu omaisuuden luovutuksesta syntyvää myyntivoiton verotusta, sillä maatalousyhtymä ei voi omistaa kiinteää tai irtainta omaisuutta, joten osakasta verotetaan henkilökohtaisesti omaisuuden luovutusvoitosta (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 11).

Alla olevasta kuvasta (1) näkee, miten verotusyhtymän tulo jakautuu osakkaille ja siten verotettavaksi.

Verotusyhtymä			
Maatalouden tulonlähde		Henkilökohtaisen toiminnan tulonlähde	
Maatalouden puhdas tulo = tulot - luonnolliset vähennykset		Muut tulot = tulot - luonnolliset vähennykset	
Osakas			
Maatalouden tulonlähde		Henkilökohtaisen toiminnan tulonlähde	
Osuus maatalouden puhtaasta tulosta - maatalouden korot		Osuus henkilökohtaisen tulolähteen puhtaasta tulosta	
+		+	
- edellisten vuosien tappio = Maatalouden tulos, joka jaetaan 1. pääomatulo-osuuteen 2. ansiotulo-osuuteen		= Maatalouden tappio, joka 1. vähennetään seuraavina vuosina tai 2. vähennetään pääomatulosta	
		Voitto lisätään pääomatuloihin	
		Tappio vähennetään pääomatuloista	

Kuva 1. Verotusyhtymän tulon käsittely ja jako osakkaalla verotettavaksi (Enroth, Harmoinen & Österman 2007, 26).

3.3.5 Erityiskysymykset yhtiön verotuksessa

Tulon hankkimiseksi yhtiölle työskentelevälle osakkaalle voidaan maksaa palkkaa. Palkan on oltava kohtuullista ja siitä maksetaan normaalit sivukulut. Palkan maksua viisaampaa on jakaa tulo-osuutta yhtiöstä osakkaille verotettavaksi, sillä näin voidaan jakaa tulo sekä pääoma- että ansiotulososuuksiin pelkän ansiotuloverotuksen sijasta. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 11.)

Tilanpidon jatkajalle myydään osa maatalon omaisuudesta vaiheittaisen sukupolvenvaihdoksen ensimmäisessä vaiheessa. Veronalaista myyntituloa syntyy myyjille irtaimiston kauppahinnasta ja se verotetaan verotuksessa kaupantekovuotena. Kolmelle vuodelle on mahdollista jaksottaa osa kotieläinten myyntitulon veroista, joka merkitsee vastikkeellista kauppahintaa. Koneiden ja kaluston myyntihinnan osalta veronalaista on vain poistamattoman menojäännöksen ylittävä osa. Yhtiön verotuksessa vähennyskelpoista on irtaimen omaisuuden kauppahinta ja tilatukioikeus. Tilasta luopujat tekevät veroilmoituksen yhtiön aloittamisvuonna omalta omistusajaltaan ja maatalousyhtiö omalta omistusajaltaan. Verohallinnolle tehdään ilmoitus toiminnan päättymisestä luopujien osalta. Yhtiön käyttöön luovutetut osakkaiden hankinnat yhtiön toiminnan aikana ovat verotuksessa vähennyskelpoista. Täten myös yhtiön toiminnalla syntynyt myyntitulo kuuluu yhtiön verotettavaan tuloon. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 13.)

Vaiheittaisen sukupolvenvaihdoksen toisessa vaiheessa myydään tilanpidon jatkajalle loppuosa maatalan varallisuudesta. Luopujien panoksena ollut irtaimen omaisuuden myyntihinta verotetaan maatalouden tulona. Jaksotus kotieläinten myyntitulosta on mahdollista tehdä samoin mitä ensimmäisessä vaiheessa. Jatkaja saa verotuksessa vähennyksen irtaimen omaisuuden hankintamenosta. Veroilmoituksen tekee yhtymän päättymisvuonna yhtymä omalta omistusajaltaan ja jatkaja omalta omistusajaltaan. Verottajalle tehdään ilmoitus yhtymän toiminnan päättymisestä ja luopijat ilmoittavat verotettavan tulon heidän maatalouden tulosta. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 14.)

3.3.6 Tuet

Avustusta tai rahoituksen korkotukea on mahdollista saada, kun maataloudessa investoidaan tai tilanpito aloitetaan. Lain maatalouden rakennetukien mukaan tukea voi saada maatalousyrittäjien yhteenliittymä, viljelijä tai yksityisoikeudellinen yhteisö. Rahoitustuen saamiseksi täytyy hakijan olla 18-vuotias ja hänellä täytyy olla riittävä ammattitaito sekä maatilalla täytyy olla riittävä yrittäjätulo. Aloitustukea haakevan tulee olla ensimmäistä kertaa päävastuullinen enintään 40-vuotias maatalousyrittäjä. Vaiheittaisessa sukupolvenvaihdoksessa yhtymän osakkaan osuus tilan tuloksesta täytyy olla myös vähintään edellytetyn yrittäjätulon suuruinen. Maatilalle voidaan myöntää vain yksi aloitustuki, vaikka jatkajia olisi useita ja haettu sitä yhdessä. Myös investointitukea haetaan yhdessä, mikäli maatalan hallinta on useammalla henkilöllä. Investointitukeen voi saada nuoren viljelijän korotuksen edellyttäen, että hakijat ovat enintään 40-vuotiaita sekä tila on aloitettu alle viisi vuotta sitten. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 20.)

Kahden henkilön muodostamalla yhtymällä on oikeus saada kotieläinten määrän ja pellon pinta-alan mukaan tukea. Yhtymän osakkaat voivat omistaa peltoa tai vuokrata sitä ulkopuolelta, kunhan yhtymäsopimuksen perusteella siihen on hallinta. Yhtymän hallinnassa puolestaan täytyy olla kotieläimet, kun kotieläintukea haetaan. Näissä tuissa yhtymä on tukien hakija, sillä maatilalla on mahdollisuus antaa vain yksi tuki- ja sitoumushakemus. Pinta-alan perustuen tukioikeuksia hallitsee yhtymä

ja yhtymän osakkaat omistavat ne. Tukioikeudet on mahdollista jättää vaiheittaisessa sukupolvenvaihdoksessa vanhempien omistukseen tai luovutuksensaajan omistukseen voi luovuttaa peltoalaa vastaava määrä tukioikeuksia. Tukioikeuksia tulee peltoalaa vastaava määrä, kun osakkaat hankkivat peltoa. Tila voi hakea myös luonnonhaitta- ja ympäristökorvauksia, ympäristösopimuksen, luonnonmukaisen tuotannon korvausta, nuorten- ja nuoren viljelijöiden tukea. Eläimet täytyy olla haki- ja hallinnassa ja ne täytyvät olla yhtymän eläinrekisterissä sekä peltoa tulee olla vähintään viisi hehtaaria, jotta kansallista kotieläintukea voi hakea. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 21–23.)

3.3.7 Eläke- ja sosiaaliturva

Maatalousyrittäjän eläkelain (L 22.12.2006/1280) eli MYEL:n piiriin kuuluu maataloutta harjoittava maatalousyhtymä, joten yrittäjälle ja tilalla työskenteleville perheenjäsenille kuuluu maatalousyrittäjän työeläkkeen lisäksi myös Mela-turva. MYEL-vakuutuksen ja Mela-turvan piiriin luetaan myös yhtymän muut osakkaat, mikäli toimintaa verotetaan maatalouden tuloverolain (L 30.12.1992/1535) mukaan. Jos ehdot eivät täyty esimerkiksi yrittäjien asemasta tai maatilalla luonteesta johtuen koskien maatalousyrittäjien eläkelakia, vakuutukseksi otetaan joko YEL eli yrittäjän eläkelaki (L 22.12.20016/1272) tai TyEL eli työntekijän eläkelaki (L 22.12.20016/395). (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 24.)

Kaikki maatilalla harjoittama verotettava toiminta maatalous tuloverolaissa (=MVL) kuuluu MYEL:n piiriin, joten työtulossa otetaan huomioon varsinaisen toiminnan lisäksi kaikki maatalouden liitännäistoiminta. MYEL-työtulolla tarkoitetaan vuositasolla yrittäjän tilalla tehdyn työpanoksen arvoa. Työtulon pohjan luovat hallinnassa oleva metsä- ja peltoala. Työtulo jaetaan työskentelevien henkilökohtaiseksi työtuloksi suhteessa työpanoksiin. Perheenjäsen, joka saa palkkaa, työtulo perustuu bruttopalkkaan. Vakuutetun perusteena eläkkeelle, korvauksille ja päivärahoille on tämä henkilökohtainen työtulo. MYEL-työtuloon perustuvat myös Kelan ja liikennevakuutuksen maksamat etuudet sekä myös MYEL maksut ja sijaispvmaksut määräytyvät henkilökohtaisen työtulon perusteella. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 24–25.)

Mela-turvaan kuuluvat Mela-sairauspäiväraha, Mata-vakuutus, ryhmähenkivakuutus, työterveyshuolto, lomituspalvelut, MYEL-työeläkkeet sekä luopumistuki. Pakolliseen MYEL-vakuutukseen kuuluu välttämätön MATA-työtapaturma- ja ammattitautivakuutus, kun taas vapaaehtoiseen MYEL:iin voi ottaa vapaaehtoisen työtapaturmavakuutuksen. Myös näihin molempiin voi liittää vapaa-ajan MATA-vakuutuksen. Lomituspalvelun saamiseksi maatalousyrittäjällä täytyy olla pakollinen MATA-vakuutus. (ProAgria Etelä-Pohjanmaa 2016, 25.)

3.4 Maatilatalouden verotus

Todelliset tulot ja menot ovat maatalouden verotuksen pohjana, jotka on saatava selville maatalouden kirjanpidosta (Tomperi 2017, 182). Maatilatalouden tuloverolain (L 15.12.1967/543) mukaan maatalouden puhdas tulo saadaan vähentämällä veronalaisista tuloista vähennyskelpoiset menot.

Maataloudesta rahanarvoisena etuutena tai rahana saatuja tuloja pidetään veronalaisina tuloina. Näitä saatuja tuloja ovat muun muassa myyntitulot kotieläimistä sekä maatalous- ja puutarhatuotteista, maatalouteen saadut avustukset ja korvaukset sekä vuokratulot maatalouteen kuuluvasta omaisuudesta. Omaisuuden tuottamat korot, 75 % saaduista osingoista listaamattomasta yhtiöstä ja 85 % saaduista osingoista pörssiyrityltä sekä joiltakin osin ylijäämäpalautukset ovat muun muassa myös maatalouden veronalaisia tuloja. (Tomperi 2017, 182.) Maatilatalouden tuloverolaki (L 15.12.1967/543) käsittää veronalaisiksi myyntitulot koneista, kalustosta ja laitteista, jotka tuloutetaan menojäännöksen vähennyksenä. Laissa jatketaan veronalaisia olevan saadut luovutushinnat maatalouteen kuuluvasta rakennuksesta ja rakennelmasta tai sen osasta sekä vahingon-, vakuutus- ja muut korvaukset. Rakennuksista saadut voitot verotetaan maatilan tai sen luovutuksen yhteydessä tuloverolain mukaisina myyntivoitoina.

Maatilatalous tuloverolain (L 15.12.1967/543) mukaan veronalaisiksi tuloiksi ei katsota luovutushintaa saaduista maatalous- ja puutarhatuotteista, jotka verovelvollinen ottanut yksityistalouteensa tilalta.

Vähennyskelpoisiksi luetaan maatalouden tulon hankkimisesta johtuvat menot, joita ovat esimerkiksi palkat ja niiden sivukulut, hankintamenot muun muassa kotieläimistä, siemenistä ja rehuista sekä hankintamenojen poistot esimerkiksi rakennuksista ja koneista. Menot eivät ole vähennyskelpoisia kaikilta osin. (Tomperi 2017, 183.)

Yleensä menot ja tulot käsitellään maksuperusteisina maataloudessa. Poistoina vähennetään hankintamenot rakennuksista, irtaimistosta ja salaojista. Myydyistä kotieläimistä saatu tulo ja ostetuista hankintameno voidaan jaksottaa kolmelle verovuodelle. (Tomperi 2017, 183.)

Verovelvollinen voi veroilmoituksessaan vähentää tasausvarauksen maatalouden puhtaasta tulosta. Tasausvarauksen suuruus on enintään puhtaasta tulosta 40 prosenttia eli enintään 13 500 euroa ja vähintään 800 euroa. Tasausvaraus luetaan veronalaiseksi tuloksi, mutta puolestaan katettu meno tai sen osa ei ole vähennyskelpoista. (Tomperi 2017, 183.) Tuloverolaissa (L 30.12.1992/1535) sanotaan maatalouden tulosta saavan vähentää yrittäjävähennyksenä viisi prosenttia verovuoden tuloksesta, kun vähennyskelpoiset menot ja vanhat tappiot on vähennetty verotuksessa.

Maatalouden tulos verotetaan pääomatulona ja ansiotulona. Pääomatuloa on 20 prosenttia maatalouden nettovarallisuudesta, mutta verovelvollisen tai yrittäjäpuolisoiden pääomatuloa on 10 prosentin vuotuista tuottoa vastaava määrä. Nettovarallisuudesta riippumatta jaettava yritystulo katsotaan pääomatuloksi siihen määrään asti, joka vastaa arvopapereiden myyntivoittoja. Ansiotuloa on loppu tulosta. (Tomperi 2017, 184.)

4 YHTIÖMUODON VERTAILUA TOIMINIMEN JA OSAKEYHTIÖN VÄLILLÄ

Tässä luvussa vertaillaan toiminimeä ja osakeyhtiötä tutkimuksen muodossa. Aluksi esitellään case-maatila, jolle selvitetään sopivaa yhtiömuotoa sukupolvenvaihdoksen seurauksena. Tämän jälkeen perehdytään valittuun tutkimusmenetelmään, aineiston hankintaan sekä sen analysointiin. Tutkimuksen tuloksissa käydään läpi haastattelumenetelmällä kerättyä aineistoa, jonka jälkeen johtopäätöksissä pohditaan yhtiömuodon muuttamista toiminimeksi tai osakeyhtiöksi.

4.1 Maatilakohteen esittely

Maatalousyhtymä X on kolmen henkilön, jotka kuuluvat samaan perhepiiriin, muodostama yhteenliittymä. Maatalousyhtymä muodostettiin vuonna 2010 uuden osakkaan, joka on myös tilan jatkaja, tullessa joukkoon. Ennen maatalousyhtymää, tila on toiminut toiminimenä kahden henkilön voimin.

Yhtymä harjoittaa maidontuotantoa ja heillä on yksi lypsytyöntekijä. Lypsykarjaa on noin 120 ja tilalla on lypsyasema. Lypsykarjan lisäksi yhtymä omistaa myös metsää ja peltoa.

Maatilan sukupolvenvaihdos toteutetaan vaiheittaisena eli tämän tilan kohdalla se tarkoittaa kahdessa osassa tehtävää tilakauppaa. Ensimmäinen vaihe on jo toteutettu ja nyt on toisen vaiheen aika eli tilan omistajuus luovutetaan lopullisesti uudelle jatkajalle. Maatila on toiminut ennen sukupolvenvaihdosta maatalousyhtymänä ja, koska jatkajia on vain yksi, ei tila voi jatkaa toimintaansa verotusyhtymänä. Toimintamuodon muutoksesta johtuen on maatilalle löydettävä uusi yritysmuoto, joka vastaa tämän tilan tarpeita ja tulevaisuuden suunnitelmia.

Jatkajan tavoitteena tulevaisuudessa on saada liiketoiminta kannattavaksi ja vakaalle pohjalle. Tilan eläinmäärää on tarkoitus kasvattaa lähitulevaisuudessa ja hankkia lypsyaseman tilalle lypsyrobotit.

4.2 Tutkimusmenetelmä, aineiston hankinta sekä analysointi

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan maatilakohteelle sopivia jatkamisen toimintamuu- toja, joita ovat yksityinen elinkeinonharjoittaja ja osakeyhtiö. Tutkimuksellinen osuus toteutetaan laadullisena tutkimuksena, koska aihe pohjautuu kokemukseen ja sitä ei voi mitata määrällisesti. Laadullinen tutkimus toteutetaan teemahaastatteluna, sillä aiheesta halutaan tuoda tietyt teemat esiin, joista keskustellaan haastateltavan kanssa eri näkökulmista.

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtaisesti kuvataan todellista elämää (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Todellisuutta pidetään moninai- sena ajatuksena, jolloin laadullisessa tutkimuksessa kohdetta yritetään tutkia mah- dollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on paljas- ta ja löytää tosiasioita jo olemassa olevien väittämien todentamisen sijasta. (Mp.)

Haastattelun etuna on joustavuus aineiston keruussa tilanteesta riippuen sekä vas- taajia myötäillen. Järjestyttä haastatteluaiheissa on mahdollista säädellä ja vas- tauksia pystyään tulkitsemaan enemmän. Haastattelu valitaan useimmiten, koska muun muassa halutaan tulos sijoittaa laajempaan kontekstiin, halutaan vastauksia monitahoisesti sekä moniin suuntiin, vastauksia halutaan selventää ja saatavia tie- toja halutaan syventää. (Hirsjärvi ym. 2009, 205.) Puolistrukturoitua haastattelume- netelmää kutsutaan teemahaastatteluksi (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47). Teemahaas- tattelun ominaispiirteinä pidetään, että haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen. Teemahaastattelussa keskitytään tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. (Mts. 47–48.)

Maatilakohteen toimeksiantajan kanssa keskusteltiin ensin ennen asiantuntijan haastattelua muun muassa tilan kokonaiskuvasta ja tilanteesta, tulevaisuuden suunnitelmista sekä tavoitteista. Toimeksiantajan toiveena oli, että keskitytään yksi- tyiseen elinkeinonharjoittajaan ja yhtiöittämiseen. Asiantuntijan haastattelua varten laadittiin haastattelulomake toimeksiantajan kanssa käydyn keskustelun pohjalta (Liite 1). Haastattelulomakkeen pääteemoiksi nousivat yhtiömuotojen haitat ja hyö- dyt, verotus sekä muut huomioitavat asiat. Näiden teemojen pohjalta muodostettiin kysymyksiä, joihin pystyi vastaamaan laajasti.

Haastattelutilanne nauhoitettiin, jonka jälkeen nauhoitettu aineisto litteroitiin. Litteroinnilla tarkoitetaan tallennetun laadullisen aineiston puhtaaksi kirjoittamista sanaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 222). Litteroituja aineistoja analysoitiin diskurssianalyttisin keinoin. Diskurssianalyysi soveltuu teemahaastattelulla kerättyyn aineistoon, sillä haastattelussa on syntynyt paljon puhetta (Hirsjärvi & Hurme 2008, 155). Analyysin tarkastelussa keskitytään haastattelupuheeseen, jossa huomioidaan kielen vaihtelut. Analyysi tehdään yksityiskohtaisesti ja siitä etsitään yhtäläisyyksiä sekä eroja ja tarkastellaan poikkeustapauksia. (Mp.) Diskurssianalyysi soveltuu tähän tutkimukseen siksi, koska halutaan selvittää yksityisen elinkeinonharjoittajan ja yhtiöittämisen erilaisia näkökulmia ja tämän pohjalta selvittää toimintamuotojen käytännöllisyys kohdemaatilalle.

4.3 Haastattelututkimusten tulokset

Tässä alaluvussa käsitellään toteutetun haastattelututkimuksen tuloksia teemoitain. Teemoissa keskitytään yhtiömuotojen haittoihin ja hyötyihin, verotukseen sekä muihin huomioitaviin asioihin. Haastattelun tulokset pohjautuvat kysymyksiin, jotka ovat liitteenä (Liite 1).

Yhtiömuotojen haitat ja hyödyt

Haastateltava pitää maatilatoiminnan harjoittamista yksityisenä elinkeinonharjoittajana selväpiirteisenä, yksinkertaisena ja helppona tapana toimia. Hänen mukaan tässä harjoittamisen muodossa byrokratiaa on hyvin vähän, sillä kirjanpitovelvollisuuden sijasta on vain muistiinpanovelvollisuus, joka on kevyt ja selkeä tapa mieltää. Haastateltava näkee yksityisen elinkeinonharjoittajan hyvänä puolena varojen noston helppouden yksityisottoina.

Hän sanoo maatilatoiminnan harjoittamisen osakeyhtiömuotoisena olevan puolestaan tarkkaan säädeltyä ja joustamatonta. Kirjanpitovelvollisuuden myötä talouden hallinta on kuitenkin helpompaa, koska kirjanpidosta näkee helposti esimerkiksi velat sekä todelliset tulot ja menot. Yksityisottojen sijaan varojen nosto tehdään joko palkanmaksuna tai osinkona, jolloin asiat muuttuvat jäykemmäksi. Yrittäjältä vaadi-

taan tässä yritysmuodossa yrittäjämäistä asennetta, jotta pystyy näkemään maatilanyhtiönä, jossa on itse siellä töissä. Tässä tulee muistaa pitää yhtiön ja yrittäjän oma elämä sekä talous erillään, jota pidetäänkin isona kynnyksenä tilojen yhtiöittämisessä.

Haastateltava näkee valtaosan maataloista toimivan maataloudenharjoittajina, etenkin, jos toiminta on pienehköä, sillä silloin ei saada hyötyä yhtiömuodosta. Hän kuitenkin näkee haittapuolena yksityisessä elinkeinonharjoittamisessa sen, että tuloa ei pystytä säätelemään, koska tulo verotetaan kokonaan yrittäjän henkilökohtaisena tulona. Tämä aiheuttaa veron määrän heilahtelun tuloista riippuen, jolloin verojen määrä on vaikeasti ennakoitavissa. Osakeyhtiössä puolestaan tuloa pystytään säätelemään, jolloin syntyy myös verosäästöä. Hän mainitsee tämän olevan merkittävin syy miksi maatiloja yhtiöitetään. Toisena syynä hän kertoo sukupolvenvaihdon toteuttamiseen olevan paremmat välineet osakeyhtiöllä kuin yksityisellä maatilalla, koska osakeyhtiössä omaisuus arvostetaan oman pääoman määrään ja yksityisellä maatilalla bruttoarvoon, jolloin osakeyhtiössä omaisuuden arvo on pienempi. Osakeyhtiössä vaihteellinen sukupolvenvaihdos on myös helpompi toteuttaa, koska osakkeista voidaan luopua pikkuhiljaa 10 %:n siivuina eli tekemällä osakekauppaa. Yksityisen elinkeinonharjoittajan sukupolvenvaihdos on kalliimpi ja kankeampi toteuttaa sekä verotusta on vaikeampi hallita.

Toimintamuodolla ei ole vaikutusta tukipolitiikkaan esimerkiksi peltoviljelijä- ja kotieläintukiin, sillä tuet kohdistuvat tilaan samalla lailla. Nuoren viljelijän aloitustuen saamisessa on kuitenkin eroja osakeyhtiömuodon ja yksityisen elinkeinonharjoittajan välillä. Osakeyhtiö saa aloitustuen, mutta osakekauppaa ei rahoiteta korkotuetulla lainalla eikä sille saa varainsiirtoverovapautta. Osakeyhtiömuotoinen maatalo on rahoittajille vielä suhteellisen uusi asia ja haastateltava pohtiikin onko rahoittajilla tarpeeksi tietoa yhtiöittämisestä. Hyvänä puolena osakeyhtiössä hän pitää sitä, että jos yhtiö velkaantuu liikaa ja menee mahdollisesti konkurssiin, niin yhtiö vastaa vain omista velvoitteistaan, kun taas yksityisellä maataloudenharjoittajalla on yleensä koko omaisuus velan vakuutena. Rahoittaja on tarkkana osakeyhtiön lainojen vakuuden riittävydestä ja voi vaatia vakuudeksi esimerkiksi tuen tai ettei osakasta osinkoa. Hän kuitenkin pitää osakeyhtiömuotoa rahoittajan näkökulmasta parempana vaihtoehtona muun muassa kirjanpitovelvollisuuden takia.

Haastateltava korostaa, että maatalan yhtiöittämisessä tulee miettiä, paljonko on henkilökohtainen rahannostotarve sekä millä keinon raha yhtiöstä otetaan. Rahan tarpeen määrän selvittämiseksi on hyvä aluksi pitää kirjaa henkilökohtaisesta rahan tarpeesta, jolloin konkreettisesti näkee, paljonko rahaa tarvitaan ja mihin sitä käytetään. Mikäli osakeyhtiössä rahat ovat vähissä, muodostuu tämä joissain tilanteissa ongelmaksi. Toisena ongelmana nähdään verohyödyn menetys, jos palkannostotarve on iso. Parempana vaihtoehtona hän näkee osingon noston sekä mahdollisesti nostettavissa olevan sijoitetun vapaan pääoman palautuksen. Osingon verotus on kepeämpää ja sijoitetun vapaan pääoman palautuksesta ei joudu maksaa veroa ja sen voi ottaa veronpalautuksena vuoden aikana pois. Haastateltava kertoo, että monilla tiloilla yhtiötä perustettaessa velat ovat varoja suuremmat, jolloin omaa pääomaa ei muodostu. Tämä tarkoittaa, ettei pääomapalautusta ja osinkoa pystytä ottamaan, jolloin raha otetaan palkkana ja menetetään yhtiöstä saatu hyöty.

Verotus

Verottajalla ei ole rajoitteita siitä, minkälainen maatila voi muuttaa toimintansa osakeyhtiömuotoiseksi eikä verotettavan tulon määrälläkään ole verottajan puolelta esteitä. Haastateltava pitää nyrkkisääntönä, että mikäli maataloudenharjoittajalla syntyy verotettavaa ansiotuloa henkeä kohti yli 50 000 euroa vuodessa, kannattaa tila yhtiöittää. Hän mainitsee, että parhaillaan yhtiöittämisestä saadaan noin 50 000 euron verohyöty vuosittain.

Yhtiöittämiseen vaikuttaa velkojen ja omaisuuden suhde, jos nettovarallisuus on negatiivinen. Pahimmillaan tilaa ei voida yhtiöittää ja se ajautuu jo perustamisvaiheessa konkurssiin. Mikäli velat ovat suuremmat kuin varat, tulee osakeyhtiölain mukaan tehdä ilmoitus kaupparekisteriin oman pääoman menettämisestä ja tehdä suunnitelma oman pääoman saamiseksi plussan puolelle. Varojen arvostamisella on tässä kohtaa suuri merkitys, arvostetaanko ne käypään arvoon vai todelliseen hankintamenuun. Verottajan ohjeen mukaan yhtiöittämisessä lasketaan siirtoarvo esimerkiksi pellolle. Jotta yhtiö ei mene konkurssiin, tulee oma pääoma olla positiivinen laskettaessa siirtoarvoa käyvällä arvolla. Haastateltava mainitsee, että sukupolvenvaihdostilanteessa varojen arvostamisella on iso merkitys. Maatila ostettaessa lahjaluontoisena kauppana, ei hankintamenoksi katsotakaan käypää arvoa,

vaan luku on se, jonka perusteella lahjavero on määrätty eli arvo on tällöin matalampi. Verottajan ohjeen mukaan osakeyhtiön nettovarallisuus muodostuu tämän mukaisen taseen pohjalta. Osakeyhtiömuotoinen maatila saa nostaa osinkoa 8 % nettovaroista. Tämä lasketaan kuitenkin kirjanpidon mukaisesta taseesta eli käypien arvojen mukaan, jolloin nettovarallisuus on korkeampi.

Haastateltava jatkaa, että maatilán yhtiöittämisessä, kalusto ja rakennukset siirtyvät menojäännösarvosta. Kotieläimistä ei puolestaan tule arvoa siirtotilanteessa, koska eläinten ostotilanteessa on saatu jo vähentää tuloverotuksessa niiden arvo eli eläinten menojäännös on tällöin nolla. Siirtoarvoa ei tule myöskään jo varastossa olevista tavaroista, vaan arvo syntyy vasta sitten, kun yhtiössä hankitaan uusia tuotteita. Yhtiössä on mahdollista tehdä kuitenkin käypien arvojen mukainen tase, jolloin taseeseen voidaan laittaa muun muassa kotieläimet ja varasto. Tämä tase osoittaa esimerkiksi pankille totuuden mukaisimman yhtiön varallisuuden. Verottaja puolestaan käyttää siirtoarvon mukaista tasetta eli maatilaa harjoittavan yhtiön täytyy tehdä kaksi erilaista tasetta. Osakeyhtiömuotoinen maatalous tekee suoriteperusteisen kirjanpidon, mutta se oikaistaan kassaperusteiseksi veroilmoitusta varten. Tämä tarkoittaa taas sitä, että yhtiön täytyy tehdä kaksi tilinpäätöstä, toinen verottajalle ja toinen kaupparekisteriä varten.

Yhtiöittämisen hyvänä puolena haastateltava pitää, että maatilán puolelle ei tuloudu mitään eli maatila ei myy omaisuuttaan osakeyhtiöön, vaan tila alkaa olla osakeyhtiötietystä päivästä lähtien. Tästä ei myöskään synny tuloveroseuraamuksen lisäksi luovutusvoittoveroseuraamusta ja nykyisellään enää varainsiirtoveroseuraamusta.

Muuta huomioitavaa

Yhtiöittämisestä syntyy monenlaisia kustannuksia. Isoin kustannus vuoden 2018 alkuun asti on ollut varainsiirtovero, joka oli noin 4 % kiinteän omaisuuden käyvästä arvosta. Varainsiirtovero maksettiin vastaanotettavalle yhtiölle, josta syntyi helposti kymmenien tuhansien eurojen veroseuraamuksia. Yhtiöittämisessä varainsiirtoverosta on luovuttu, sitä ei enää makseta.

Yhtiöittämisestä syntyy kustannuksia muun muassa paperitoista, joiden kustannukset ovat noin 1 000–5 000 euroa. Verottajalta haettaessa enakkoratkaisua toimin-

tamuodon muutoksen suunnitelmaan tuloverolain vaatimusten täyttymiseksi, maksaa ratkaisu noin 1 000 euroa. Haastateltava pitää ennakkoratkaisun hakemista ensiarvoisen tärkeänä, että saadaan varmuus tekemisestä oikein. Maatalouden harjoittajan omaisuutta siirrettäessä yhtiöön, ei veroseuraamuksia synny, mutta osakeyhtiön täytyy hakea lainhuuto kaikille siirrettäville rekisteritiloille. Lainhuuto maksaa 119 euroa rekisteritilaa kohden. Osakeyhtiön kirjaaminen kaupparekisteriin maksaa 380 euroa, jonka lisäksi tulee hankkia tilintarkastajan lausunto siirrettävien varojen riittävydestä kattamaan yhtiön tavoitteet. Lausunto maksaa noin 500 euroa. Perustamisesta aiheutuvat kustannukset tulevat maksamaan muutamasta tuhannesta eurosta kymmeneen tuhanteen euroon.

Yhtenä isona kustannuksena tulee perustamiskustannusten lisäksi lohkomiskustannukset. Lohkomiskustannuksia syntyy, kun asuinrakennus jätetään yhtiön ulkopuolelle ja joudutaan erottamaan tontti sekä siitä, kun metsät halutaan useimmiten jättää yhtiön ulkopuolelle. Verottajan ohjeena on, että jos metsää jätetään yhtiön ulkopuolelle, valtaosa metsän määrästä tulee olla ulkopuolella yhtiöstä ja etenkin tilat, joilla on pelkästään metsää. Valtaosana metsän määrästä voidaan pitää 80 %. Lisäkustannuksia lohkomisesta syntyy noin tuhannesta eurosta tuhansiin euroihin.

Metsän tilannetta tulee yhtiöittämisessä miettiä perusteellisesti. Yhtiö ei voi käyttää metsävähennystä ja se menetetään, mikäli metsävähennys on jo olemassa. Jos metsävähennystä on käytetty ennen yhtiöittämistä, käytetty vähennys vähennetään metsän siirtoarvosta. Haastateltava lisää tähän, että yhtiön varallisuus voi jäädä pienemmäksi, jos metsä jätetään henkilökohtaiselle puolelle.

Haastateltava toteaa eläke- ja sosiaaliturvan olevan samanlainen sekä osakeyhtiössä että yksityisellä maatilalla. Haittapuolena osakeyhtiössä on eläketurvan osalta se, että jos yhtiössä on kaksi sukupolvea eli yhteensä neljä henkilöä, niin yksi jää MYEL-vakuutuksen ulkopuolelle. Maatalousyrittäjän eläkelain säännösten mukaan aviopuolisoilla tulee omistuksessa olla vähintään 50 % tai useammalla osakkaalla vähintään 30 %, jolloin neljännelle osakkaalle ei riitä % -osuutta.

Koska osakeyhtiö on oikeushenkilö, on sillä vaikutusta oikeusturvaan. Osakeyhtiö vastaa omista velvoitteistaan ja omistaja vastaa vain osakepääoman määrällä. Osa-

kepääomasta on luovuttu heinäkuun 2019 alussa. Omistaja joutuu perustamisvaiheessa kiinnittämään yhtiöön asuinrakennuksen ja muun omaisuuden, jolloin omistaja vastaa yhtiön velvoitteista. Omistajan vastuut vapautetaan yhtiöstä varallisuuden kehityttyä riittävän vahvaksi, kun yhtiön omaisuus riittää yksistään vakuudeksi.

Haastateltavan mukaan kunnallisten lomituspalveluiden suhtautuminen osakeyhtiömuotoiseen maatilaan on hyvä. Lomaoikeuden saa MYEL-vakuutettuja vastaava henkilömäärä, osakeyhtiössä oikeuden saa maksimissaan kolme henkilöä edellä mainitun perusteen mukaan.

Haastateltava toteaa loppuun: ”Osakeyhtiö ei paranna maatilan kannattavuutta, mutta kannattava maatila voi hyötyä osakeyhtiöstä”. Toimintamuodolla ei ole vaikutusta parempaan taloudelliseen lopputulokseen, vaan liiketoiminnassa tulee olla ensin perusasiat kunnossa kuten karjan ja viljelyn olla tuottoisaa sekä talouden olla hallinnassa ja toimia hyvin. Tämän jälkeen kannattaa vasta harkita yhtiöittämistä. Mikäli yhtiöitetään ja edellä mainitut asiat eivät ole kunnossa, tilanne hankaloituu ja ongelmista tulee entistä läpinäkyvämpiä. Haastateltava korostaa yrittäjämäistä asennetta ja keskittymistä oleellisiin asioihin esimerkiksi mistä tuotot tulee.

Haastateltava kokee osakeyhtiömuotoisen toiminnan olevan tulevaisuuden kannalta järkevin maatilan harjoittamisen muoto. Maatilat hakevat kasvua ja sitä myöden riskit suurentuvat, velka, työmäärä ja palkattu työvoima kasvaa, jolloin osakeyhtiössä asiat on paremmin hallittavissa ja saadaan parempi verohyöty isojen lukujen pyörittämisen myötä. Hän korostaa talouden seuranta ja pitää osakeyhtiön kirjanpitovelvollisuutta hyvänä ja parhaimpana seurantatapana. Hän jatkaa, että yksityisenä elinkeinonharjoittaja pystyy helposti huijaamaan itseään, sillä monesti tilillä olevien rahojen ajatellaan olevan omia.

4.4 Johtopäätökset

Teoriasta nostettiin esille empiria-osuuteen toiminimen ja osakeyhtiön toimintaperiaatteita ja erityispiirteitä. Teoriassa käsiteltiin molempien toimintamuotojen perustamista, päätöksentekoa ja vastuuta sekä velvollisuuksia, varojenjako ja yhtenä tärkeimpänä asiana verotusta. Näitä asioita haluttiin tutkimusosuudessa selvittää

sekä vertailla syvällisemmin ja tehdä päätelmiä haastattelun sekä toimeksiantajan tietojen ja tulevaisuuden suunnitelmien perusteella, kumpi jatkamisen muoto olisi järkevämpi maatilakohteelle.

Asiantuntijan haastattelussa nousi aluksi esiin yksityiseksi elinkeinonharjoittajaksi ryhtymisen helppous. Toimiminen maatalouden harjoittajana on selväpiirteistä ja yksinkertaista toimia, jossa ei ole paljonkaan byrokratiaa. Muun muassa varojen nosto on helppoa ottaa yksityisottona. Osakeyhtiössä toiminnan harjoittaminen on kankeampaa ja joustamatonta. Osakeyhtiössä varojen nosto tehdään tarkoin joko palkkana tai osingonjakona. Talouden seuranta on kuitenkin helpompaa kirjanpitovelvollisuuden takia. Maataloudenharjoittaja vastaa koko omaisuudellaan yrityksen vastuista ja velvollisuuksista, kun taas osakeyhtiössä yhtiön talous ja omistajan elämä tulee pitää erillään. Nämä asiat nousivat esiin myös teoriaosuudessa.

Molemmilla toimintamuodoilla tuet kohdistuvat tilaan samalla tavalla. Haastattelussa tuli ilmi, että nuoren viljelijän aloitustuen saamisessa on eroja osakeyhtiömuodon ja maataloudenharjoittajan välillä. Yhtiöittämisessä saa aloitustuen, mutta siihen ei myönnetä korkotuetta lainaa eikä ei saada varainsiirtoverovapautta. Osakeyhtiössä rahoittaja on tarkka muun muassa velan vakuuksista, mutta pitää tätä yritysmuotoa parempana kirjanpitovelvollisuuden takia.

Ongelmana osakeyhtiössä nähdään, mikäli rahat ovat vähissä ja verohyödyn menetys, jos palkkaa pitää nostaa paljon. Parempi vaihtoehto on osingon nosto tai sijoitetun vapaan pääoman palautus. Useimmiten velat ovat suuremmat kuin varat, kun yhtiötä perustetaan eli omaa pääomaa ei muodostu. Tällöin joudutaan nostamaan palkkaa osingon noston ja pääomapalautuksen sijasta, jolloin yhtiöstä saatu hyöty menetetään.

Yhtiöittäminen kannattaa, jos maataloudenharjoittajalla syntyy verotettavaa ansiotuloa henkeä kohden yli 50 000 euroa vuodessa. Negatiivinen nettovarallisuus vaikuttaa yhtiöittämiseen eli pahimmillaan tila ajautuu konkurssiin jo yhtiöittämisen vaiheessa. Tällöin varojen arvostamisella on suuri merkitys, arvostetaanko ne käypään arvoon vai todelliseen hankintamenuun. Laskettaessa siirtoarvoa käyvällä arvolla, vaaditaan oman pääoman olevan positiivinen.

Kustannuksia syntyy yhtiöittämisessä paperitöistä, verottajalta haettavasta ennakkoratkaisusta toimintamuodon muutoksen suunnitelmasta, rekisteritilojen lainhuidosta, kaupparekisteriin kirjaamisesta, tilintarkastajan lausunnosta siirrettävien varojen riittävydestä sekä lohkomiskustannuksista. Lohkomiskustannukset syntyvät asuinrakennuksen ja metsän jättämisestä yhtiön ulkopuolelle. Metsän tilannetta yhtiöittämisessä tulee harkita tarkkaan, sillä siihen liittyy erilaiset seikat koskien metsävähennystä. Kaiken kaikkiaan kustannukset tulevat maksamaan noin muutamasta tuhannesta eurosta kymmeneen tuhanteen euroon.

Eläke- ja sosiaaliturva ovat molemmissa toimintamuodoissa samanlaisia, mutta jos osakeyhtiössä on neljä henkilöä harjoittamassa maatilaa, jää yksi MYEL-vakuutuksen ulkopuolelle, koska omistus %-osuuksia ei riitä kaikille. Oikeusturva osakeyhtiössä on erilainen mitä maataloudenharjoittajalla, sillä omistaja vastaa vain omista velvoitteistaan ja yhtiö omista. Kummassakin yritysmuodossa lomituspalveluiden käyttö on samanlaista ja lomaoikeuden saa kaikki MYEL-vakuutetut henkilöt.

Haastateltavan mukaan tilat kasvavat tulevaisuudessa, jolloin muun muassa työmäärä ja velka lisääntyvät. Osakeyhtiössä nämä kaikki on paremmin hallittavissa ja seurattavissa kirjanpitovelvollisuuden takia.

Teorian ja edellä mainittujen tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että yhtiöittäminen on paras ratkaisu. Ottaen huomioon maatilakohteen tilanne ja tulevaisuuden suunnitelmat, on maatilaa helpompi hallita, sillä yhtiön talous ja henkilökohmainen talous tulee pitää erillään. Myös kirjanpitovelvollisuus auttaa talouden seurantaan huomattavasti. Nuoren viljelijän aloitustuen saamisella ei ole vaikutusta, koska jatkaja on sen saanut jo käyttöönsä vaiheittaisen sukupolvenvaihdon ensimmäisessä vaiheessa. Vaikka yhtiöittäminen tulee maksamaan jonkin verran, kompensoituu se osakeyhtiöstä saatavalla verohyödyllä. Mutta, koska maatilakohteen nettovarallisuus on negatiivinen, ei yhtiöittäminen ole vielä suotavaa. Tällä vältetään yhtiöittämisen perustamisvaiheessa joutumista konkurssiin. Maatilan tulee saada varat ensiksi kasvamaan, jolloin yhtiöittäminen voidaan tehdä. Muuta estettä yhtiöittämiselle ei ole. Lopputuloksena voidaan sanoa, että maatilan kannattaa jatkaa toimintaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana, ja kunnes nettovarallisuus saadaan positiiviseksi ja taloudellinen tilanne vakaaksi, on yhtiöittäminen ajankohtainen.

5 YHTEENVETO

Maatalouden rakennemuutos on johtanut tilakokojen merkittävään nousuun. Menneiden aikojen pienet perheviljelmät ovat väistyneet isojen maatilayritysten tieltä ja tästä syystä tilojen sukupolvenvaihdokset on saatava onnistumaan hyvin. Pahimmillaan pieleen mennyt sukupolvenvaihdos voi olla pitkäaikainen rasite.

Tämän opinnäytetyön aiheena oli maatilán sukupolvenvaihdos ja sen yhteydessä suunniteltava maatilán yhtiöittäminen. Tavoitteena oli selvittää, mikä yritysmuoto olisi sopiva maatalousyhtymä X:n sukupolvenvaihdoksen seurauksena. Aihe nousi ajankohtaiseksi, sillä maatalousyhtymässä toteutettu vaiheittainen sukupolvenvaihdos eteni toiseen vaiheeseen eli tehtiin lopullinen tilakauppa ja tilán jatkaja pohti millä toimintamuodolla jatkaisi tilánpitoa.

Teoreettisessa viitekehyksessä keskityttiin aluksi maatilán sukupolvenvaihdokseen. Sukupolvenvaihdoksen luvussa käytiin läpi sen tavoitteita, selvitettäviä ja tehtäviä asioita sekä toimenpiteitä ennen sukupolvenvaihdoksen tekemistä, yrityskauppojen ryhmittelyä, toteutustapoja, verotusta ja rahoitusta. Tämän jälkeen selvitettiin käytäntöjä ja erityispiirteitä yksityisestä elinkeinonharjoittajasta, osakeyhtiöstä sekä verotusyhtymästä ja selvitettiin maatilatalouden verotusta. Teoriaosuudessa perehdyttiin ja tutkittiin kirjallisuutta, verkkosivuja, erilaisia oppaita sekä lakeja ja näiden lähteiden pohjalta muodostettiin opinnäytetyön teoria. Opinnäytetyön aiheesta on julkaistu aiemmin samantyyllisiä tutkimuksia.

Empiria-osuudessa esiteltiin ensin maatala, joka toimi tutkimuksen toimeksiantajana. Tämän jälkeen käytiin läpi työssä käytettävä tutkimusmenetelmä, kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka kuvaa todellista elämää ja jota tutkitaan kokonaisvaltaisesti. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna, joka on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Ennen tätä varsinaista haastattelua keskusteltiin toimeksiantajan kanssa muun muassa maatilán tilanteesta, suunnitelmista ja tavoitteista. Haastattelua varten laadittiin haastattelulomake, joka rakentui toimeksiantajan kanssa käytyyn keskusteluun. Esiin nousivat vertailu yksityisen elinkeinonharjoittajan ja osakeyhtiön välillä, jonka pohjalta haastatteluteemat tulivat esille. Teemoista muodostettiin kysymyksiä, joihin pystyi vastaamaan laajasti. Haastattelutilanne nauhoitettiin,

jonka jälkeen aineisto litteroitiin. Litteroitua aineistoa analysoitiin diskurssianalyttisin keinoin eli hyvin yksityiskohtaisesti sekä tarkasteltiin yhtäläisyyksiä ja eroja yhtiöittämisen ja maataloudenharjoittajan välillä.

Tämän opinnäytetyön tutkimuksessa saatiin selville, että maatilán yhtiöittäminen on paras ratkaisu, ottaen huomioon maatilakohteen tilanne sekä tulevaisuuden suunnitelmat. Osakeyhtiössä kirjanpitovelvollisuus ja yhtiön taloudenpito erillään henkilökohtaisesta omaisuudesta auttaa maatilán hallinnassa ja talouden seurannassa. Myös osakeyhtiömuotoisena maatilana toimiminen on verohyödyiltään positiivinen asia. Maatilaa ei vielä kannata yhtiöittää negatiivisen nettovarallisuuden takia, tällä vältetään ajautuminen konkurssiin yhtiöittämisen perustamisvaiheessa. Maatilán varojen täytyy ensin kasvaa, jolloin voidaan yhtiöittää. Yhtiöittämiselle ei ole muuta estettä. Maatilán kannattaa jatkaa toimintaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana ja yhtiöittää vasta sitten, kun nettovarallisuus on positiivinen ja taloudellinen tilanne vakaa.

Tämä opinnäytetyö antaa pohdittavaa, mutta myös ratkaisuja maatilakohteen toimeksiantajalle toimintamuodon muutokseen. Tätä opinnäytetyötä voi hyödyntää myös kaikki maatilán sukupolvenvaihdoksesta ja sen toimintamuodon muutoksesta yksityisenä elinkeinonharjoittajana sekä osakeyhtiönä kiinnostuneet.

LÄHTEET

- Alanen, V. 2016. Maatilan toimintamuodon suunnittelu: verotusyhtymän ja osakeyhtiön verotuksellinen vertailu. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Liiketalouden yksikkö, taloushallinnon koulutusohjelma. Opinnäytetyö, [Viitattu 21.3.2018]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016053111131>
- Enroth, A., Harmoinen, T. & Österman, P. 2007. Maatilyrityksen yhtiöittäminen. Helsinki, Jokioinen: ProAgria maaseutukeskusten liitto; Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus.
- Fält, T. 2009. Vaihtoehtoisia yritysmuotoja maatalousyhtymälle Case ”Ala-Fossin Maatalousyhtymä”. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Maa- ja metsätalouden yksikkö, maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 21.3.2018]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200912016612>
- Haapanen, M., Heikura, J. & Leino, K. 2004. Maatila liikeyrityksenä. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Joensuu-Salo, S. & Sorama, K. 2017. [Verkkojulkaisu]. Maatilyritysten omistajanvaihdokset. [Viitattu 27.3.2018]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7109-74-8>
- Juusela, J. 2014. Sukupolvenvaihdoksen verotus. 2. uud. p. Helsinki: Talentum Media.
- Kivelä, J. 2013. Maatilasta osakeyhtiö, toimintamuodon muutos. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Elintarvike- ja maatalouden yksikkö, maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 21.3.2018]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013121321166>
- Kovalainen, M. & Turpeinen, T. 2000. Maatilan sukupolvenvaihdos: opas sukupolvenvaihdoksen verotuksellisista ja oikeudellisista kysymyksistä. Oulu: Oulun maaseutukeskus.
- L 12.7.1940/378. Perintö- ja lahjaverolaki.

L 15.12.1967/543. Maatilatalouden tuloverolaki.

L 24.6.1968/360. Laki elinkeinotulon verottamisesta.

L 30.12.1992/1535. Tuloverolaki.

L 29.11.1996/931. Varainsiirtoverolaki.

L 30.12.1997/1336. Kirjanpitolaki.

L 22.12.2005/1142. Laki varojen arvostamisesta verotuksessa.

L 19.5.2006/395. Työntekijän eläkelaki.

L 21.7.2006/624. Osakeyhtiölaki.

L 22.12.2006/1272. Yrittäjän eläkelaki.

L 22.12.2006/1280. Maatalousyrittäjän eläkelaki.

L 1141/2015. Tilintarkastuslaki.

Maatalousyhtymä. 2013. [Verkkosivu]. Verohallinto. [Viitattu 22.3.2018]. Saatavana: <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/tietoa-yritysverotuksesta/maatalousyritt%C3%A4j%C3%A4/maatalousyhtyma/>

Maatilan sukupolvenvaihdos verotuksessa. 16.2.2018. [Verkkosivu]. Verohallinto. [Viitattu 30.10.2019]. Saatavana: <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48496/maatilan-sukupolvenvaihdos-verotuksessa/>

Minilex. 2019. [Verkkosivu]. Mikä on oikeushenkilö? [Viitattu 10.9.2019]. Saatavana: <https://www.minilex.fi/a/mik%C3%A4-on-oikeushenkil%C3%B6>

Ossa, J. 2018. Sukupolvenvaihdos ja yritystoiminnan lopettaminen. 2. uud. p. Helsinki: Kauppakamari.

Osuuspankki. Ei päiväystä. Sukupolvenvaihdoksen opas. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 28.10.2019]. Saatavana: <https://uusi.op.fi/documents/20556/1837642/Sukupolvenvaihdoksen+opas/441ffc9b-f822-4217-9927-0562f54e4119>

ProAgria Etelä-Pohjanmaa. 2016. [Verkkajulkaisu]. Yhtymäopas maa- ja metsätiloille: onnistunut omistajanvaihdos –hanke. [Viitattu 22.3.2018]. Saatavana: https://www.proagria.fi/sites/default/files/attachment/yhtymaopas_maa-ja_metsatiloille.pdf

- ProAgria. Ei päiväystä. Päätöksistä suunnittelun kautta sukupolvenvaihdokseen. [Kuva]. ProAgria. [Viitattu 14.4.2018]. Saatavana: <https://www.proagria.fi/salto/onnistu-maatalayrityksen-sukupolvenvaihdoksessa-kanssamme-158>
- Pyykkönen, P. 2001. Sukupolvenvaihdokset ja tilanpidon kehittäminen. Helsinki: Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos.
- Pyykkönen, P., Rinta-Kiikka, S. & Ylätaalo, M. 2013. Osakeyhtiömuotoinen maatalous Suomessa. Helsinki: Pellervon taloustutkimus.
- Solala, S. 2011. Osakeyhtiöittämissä taloudelliset ja toiminnalliset vaikutukset maatilalla. [Verkkójulkaisu]. Helsingin yliopisto. Taloustieteen laitos, maaseutuekonomia. Pro Gradu tutkielma. [Viitattu 21.3.2018]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201507211783>
- Stenlund, A. 2003. Maatalouden verosuunnittelu. Helsinki: Multikustannus.
- Sukupolvenvaihdos maatilalla 2017–2018. Ei päiväystä. [Verkkójulkaisu]. ProAgria Etelä-Pohjanmaa. [Viitattu 28.10.2019]. Saatavana: https://etela-pohjanmaa.proagria.fi/sites/default/files/attachment/sukupolvenvaihdos_opas_tammi_2017.pdf
- Tomperi, S. 2017. Yritysverotus ja tilinpäätössuunnittelu. 28. uud. p. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Tuloverotus – osakeyhtiö ja osuus-kunta. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Verohallinto. [Viitattu 25.10.2019]. Saatavana: <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/tietoa-yritysverotuksesta/tuloverotus/osakeyhtio-ja-osuuskunta/>
- Ukkola, O. & Vilppula, T. 2004. Yrityksen omistus muutoksessa: sukupolvenvaihdos, yhtiömuoto, verotus. Helsinki: Edita.
- Verohallinto. 2.1.2019. Metsäyhtymä. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.9.2019]. Saatavana: <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/metsa/metsayhtyma/>
- Villa, S. 2018. Henkilöyhtiöt ja osakeyhtiöt. 5. uud. p. Helsinki: Alma Talent.
- Yksityisen elinkeinonharjoittajan tuloverotus. Ei päiväystä. Verohallinto. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 17.10.2019]. Saatavana: https://www.vero.fi/tietoa-verohallinnosta/uutishuone/esitys_ ja_ opetusmateriaali/uudet_yrittaja/
- Yrittäjät. 2.10.2017. Sukupolvenvaihdoksen verotus. [Verkkosivu]. Suomen Yrittäjät. [Viitattu 13.4.2018]. Saatavana: <https://www.yrittajat.fi/yrittajan-abc/omistajanvaihdos/verotus-omistajanvaihdoksissa/sukupolvenvaihdoksen-verotus-320575>

Yrittäjät. 2018. Elinkeinoharjoittajan verotus. [Verkkosivu]. Suomen Yrittäjät. [Viitattu 17.10.2019]. Saatavana: <https://www.yrittajat.fi/yrittajan-abc/verotus/elinkeinoverotus/elinkeinonharjoittajan-verotus-320839>

Yrityksen perustaminen.net. Ei päiväystä. Yksityinen elinkeinonharjoittaja. [Verkkosivu]. [Viitattu 9.10.2019]. Saatavana: <https://yrityksen-perustaminen.net/yksityinen-elinkeinonharjoittaja/>

LIITTEET

Liite 1. Asiantuntijan haastattelukysymykset liittyen yhtiömuodon muutokseen

LIITE 1. Asiantuntijan haastattelukysymykset liittyen yhtiömuodon muutokseen

Teema 1: Yhtiömuotojen haitat ja hyödyt

1. Mitä hyötyjä ja haittoja näet, kun maatilatoimintaa harjoitetaan yksityisenä elinkeinonharjoittajana?
2. Mitä hyötyjä ja haittoja näet, kun maatilatoimintaa harjoitetaan osakeyhtiömuotoisena?
3. Vaikuttaako yhtiömuoto maatilankäytännön asioihin esimerkiksi tukipolitiikan, rahoitusasioihin ja päivittäiseen toimintaan?
4. Minkälaiset vaikutukset yhtiömuodolla on yrittäjän yksityistalouteen ja rahankäyttöön?

Teema 2: Verotus

5. Minkälaisen tilan kannattaa suunnitella yhtiöittämistä verotuksen näkökulmasta ja onko verottajalla tähän joitain rajoitteita?
6. Vaikuttaako yhtiömuoto pellon, metsä tai kaluston arvoon verotuksessa ja onko sillä vaikutuksia esimerkiksi tilan nettovarallisuuteen?
7. Minkälaisilla arvoilla omaisuutta siirretään (verottajan arvo, käypä arvo) yhtiömuotojen välillä ja minkälaiset vaikutukset tällä on tilan talouteen?

Teema 3: Muuta huomioitavaa

8. Minkälaisia kustannuksia esimerkiksi yhtiöittämisestä syntyy?
9. Onko yhtiömuodolla vaikutusta eläke- ja sosiaaliturvaan sekä oikeusturvaan?
10. Miten kunnallisten lomituspalveluiden järjestäjä suhtautuu osakeyhtiömuotoiseen maatalaan?
11. Onko käytäntö osoittanut jommankumman yhtiömuodon johtavan parempaan taloudelliseen lopputulokseen?